

IV. Sądownictwo

A. Przegląd Orzecznictwa

Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (b. zabór rosyjski)

Ustawa z d. 26 marca 1920 r. w przedmiocie urządzania loterii i założenia Polskiej Państwowej loterii klasowej (Dz. Ust. 1920, Nr. 31. poz. 180).

Art. 11. Ani ustawa z d. 26 marca 1920 r. w przedmiocie urządzania loterii (poz. 180), ani Rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości z d. 7 maja 1924 r. (poz. 541) nie zawierają określenia pojęcia loterii, z czego wynika, że przyjmują to pojęcie w tym sensie, jakie mu nadaje kodeks cywilny i nauka.

Art. 1964 Kodeksu Cywilnego głosi, że umowa wzajemna, której skutki co do zysków i strat od wypadku niepewnego zawisły, jest umową losową. Ponieważ w loterii zysk, czyli wygrana, zależy wyłącznie od wypadku (losu), przeto loterię zaliczyć należy wogóle do umów losowych. Co się zaś tyczy kwestji, pod jaką kategorię umów losowych loteria podpada, to oczywiście wyłączyć trzeba zarówno ubezpieczenie wzajemne, jak umowę renty dożywotniej, z którymi loteria nie ma nic wspólnego. Pozostaje zatem ostatnia kategoria umów losowych — gra. Gry podzielić można na trzy rodzaje, w zależności od tego, czy w grze wygrana zależy od grających, czy też od przypadku. Gier, w których decyduje zręczność oraz ćwiczenie ciała (np. wyścigi piesze lub konne), art. 1966 K. C. nie zalicza do gier losowych. Drugi rodzaj pośredni stanowią gry, w których, obok wypadku niepewnego, tak zwanego, losu, większą lub mniejszą rolę odgrywa umiejętność, wprawa, kalkulacja, uwaga grającego. Typowym przykładem tego ro-

dzaju gier są gry w karty. W zależności od tego, czy w takiej grze decydującą rolę odgrywa traf (los), a pomocniczą tylko umiejętność, kalkulacja i t. d., czy też odwrotnie — gry te będą zaliczone do gier losowych (np. hazardowe gry w karty) lub też do gier t. zw. komercyjnych. Wreszcie trzecim rodzajem gry, który można nazwać czystego typu grą losową, jest gra, w której o wygranej lub przegranej decyduje wyłącznie i jedynie tylko ślepy los. Trafne określenie tego rodzaju gier znajdujemy w orzeczeniu b. Senatu rosyjskiego (Cyw. 84/1904), który powiada, że „wszelka umowa, zapewniająca jednemu z grających prawo do otrzymania pewnej wartości, skoro to prawo zawarowane jest nie wymianą wartości lub usług, lecz postawione jest w zależności wyłącznie od nastąpienia jakiejś okoliczności przypadkowej, stanowi grę”. Oczywiście, nie ulega wątpliwości, że w loterii najmniejszej nawet roli nie odgrywa ani wymiana usług, ani umiejętność, ani kalkulacja, ani uwaga, ani zręczność, ani inne zalety lub wady grającego, lecz o wygranej lub przegranej decyduje wyłącznie i jedynie nieobliczalny przypadek, t. j. losowanie. Z powyższego wynika, że loteria jest wogóle umową losową, a w szczególności czystego typu grą losową, o której mowa w art. 1965 K. C. Na tem stanowisku stoją wszyscy teoretycy gry losowej, jak Talleyrand, Avenel, Aron, Endeman, Frank, Liszt i t. d.

Istotną zatem cechą loterii jako gry losowej, jest uzależnienie zysku grającego, czyli wygrania, wyłącznie i jedynie od przypadku (ciągnięcie losu). To jest zasadnicza cecha umowy loteryjnej. Wszystko inne są to szczegóły nieistotne. W praktyce, np., bilet loteryjny (los) jest najczęściej kawałkiem papieru, nie mającym wartości ekonomicznej, ale okoliczność powyższa jest dla bytu loterii zgoła obojętna i bilet loteryjny nie traci swego charakteru, jeśli nawet przedstawia pewną wartość, np. jeśli jest ozdobiony artystycznym rysunkiem, zawiera na odwrotnej stronie pozytywne wiadomości, reklamy i t. d. Nie tylko zresztą kawałek papieru, lecz i wszelki inny przedmiot może odgrywać rolę biletu loteryjnego, czyli losu, jeśli zawiera jakąś indywidualną cechę, np. numer, dający możliwość rozlosowania wygranych wśród posiadaczy tego rodzaju przedmiotów.

Skoro jedyną istotną cechą gry loteryjnej, jako gry losowej, jest uzależnienie ewentualnego zysku grającego, czyli wygranej, wyłącznie od przypadku (ciągnięcie losu), to wszelkie inne cechy loterii mogłyby mieć znaczenie istotne wtedy tylko, gdyby ustawa wyraźnie im takie znaczenie nadawała.

W szczególności cel, dla którego urządzono loterię, zasadniczo jest dla bytu loterii w znaczeniu ustawowem obojętny. Czy zysk z loterii ma przynieść temu, kto ją urządza, czy osobom trzecim, czy zysk ten był z góry obliczony (kapitał gry), czy też nie, czy liczba biletów była określona, czy nieokreślona, wszystko to nie ma znaczenia, prawodawca bowiem, przyjmując wyżej wskazane określenie loterii, wprowadza do tego określenia tylko jedno ograniczenie, a mianowicie, by loteria była obliczona na jakiś chociażby pośredni dochód. Wynika to zarówno z § 6 rozporządzenia z d. 7 maja 1924 (poz. 541), gdzie mowa o loterii, z której można „osiągnąć jakiś dochód”, jak i z wyraźnego brzmienia ustawy z d. 26 marca 1920 (poz. 180), która uzależnia wysokość opłat, należnych skarbowi, od sumy, uzyskanej ze sprzedaży biletów. Pośrednio wynika to również z motywów do art. 333 K. K., gdzie powiedziano wyraźnie, że ów przepis karze darmowe rozdawanie biletów loteryj zagranicznych tylko dlatego, że owo darmowe rozdawanie może ukrywać faktyczną ich sprzedaż. Jeśli więc bilety loteryjne były rozdawane całkiem bezinteresownie, jeśli w tem rozdawaniu nie była ukryta sprzedaż, to taka loteria (o ile bilety loteryjne nie były zagraniczne), aczkolwiek podpadać będzie pod przepisy art. 1965 i nast. K. C, jednak z punktu widzenia ustawy z d. 26 marca 1920 nie będzie karana. Innych wyjątków ustawa nie wprowadza i do wprowadzenia ich drogą rozciągłej wykładni niema podstaw, z punktu bowiem widzenia ekonomicznego loteria jest to wzbogacenie się jednych kosztem drugich, z punktu zaś widzenia społeczno-wychowawczego loteria jest zjawiskiem ujemnem, rozwijającym dążenie do zysków bez pracy i skłonności do operacyj ryzykownych. Przeniesiona w dziedzinę literacko-publicystyczną loteria zmienia literaturę i publicystykę w przedsięwzięcie, obliczone jedynie na zysk i zatracające cele ideowe.

Z powyższego wynika, że skoro ustalono, że zysk, czyli wygrana grającego, był uzależniony wyłącznie od przypadku, a mianowicie, ciągnięcia losu, to urządzający loterię może być zwolniony od odpowiedzialności tylko wtedy, gdy ustalono, że loteria nie była obliczona na żaden, nawet pośredni, zysk. Nie ulegałoby zatem karze tylko zupełnie darmowe rozdawanie biletów, o ile to nie były bilety loteryj zagranicznych i nie maskowały ukrytej sprzedaży. Ukryta zaś sprzedaż zachodzi i w tym wypadku, gdy, aczkolwiek losy mogą przedstawiać same przez się wartość ekonomiczną, jednak prawo udziału w losowaniu pobudza do ich nabywania szereg osób, które

tych wartości wcale nie potrzebują i nabywają je tylko jako bilety loteryjne. Zysk zatem przedsiębiorcy może być z góry nieokreślony i obliczony jedynie na zwiększenie sprzedaży wyprodukowanych przedmiotów, odgrywających rolę losów. W szczególności sprzedaż numerów czasopisma z kuponami wygrywającymi stanowi ukrytą sprzedaż biletów loteryjnych, gdyż, aczkolwiek pozornie nabywca numeru czasopisma otrzymuje za wpłacone pieniądze równoważnik w postaci gazety, to jednak jest rzeczą notoryczną, że w takich wypadkach wiele osób kupuje po kilka jednakowych numerów gazety, żeby zwiększyć szanse wygranej, a wtedy wszystkie nabyte numery, prócz pierwszego, nie mają dla nabywcy wartości, jako gazeta, i są nabywane tylko, jako losy loteryjne, a ponadto zdarza się również często, że nabywca kupuje gazetę bez zamiaru jej czytania, lecz tylko w celu gry loteryjnej.

Przechodząc od powyższych rozważań do sprawy niniejszej, stwierdzić należy, że sąd nie dopatrzył się w czynie oskarżonego cech przestępstwa, przewidzianego w ustawie z dnia 26 marca 1920 na tej podstawie, że błędnie uznał za istotną cechę loterii warunki, wyszczególnione w rozporządzeniu z dnia 7 maja 1924 r., wymagane dla otrzymania pozwolenia na urządzenie loterii, jak obliczenie z góry kapitału gry, wskazanie liczby losów, ich cena określenia celu i t. d. Nie mają one nic wspólnego z istotą loterii i są wskazane tylko jako warunki, którym urządzający loterię powinien uczynić zadość, jeśli chce otrzymać pozwolenie na loterię. Wniosek Sądu, że niepobieranie specjalnej ceny za kupony, dołączone do gazety, pozbawia je cech biletów loteryjnych, w myśl wyżej przytoczonych wyjaśnień, jest błędny. Sąd okręgowy ustalił, że oskarżony liczył na zysk pośredni w postaci zwiększenia liczby sprzedawanych egzemplarzy gazety, i że wygrana uzależniona była jedynie i wyłącznie od przypadku, t. j. losowania, tak zaś ustalony czyn zawiera wszelkie cechy wykroczenia z ust. 1 art. 11 ustawy z d. 26 marca 1920 (poz. 180). (O. kompletu całej Izby II z d. 20. 10. 1927. II K. 961/1927).

Ustawa z d. 15 lipca 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym (Dz. Ust. 1925, Nr. 79, poz. 550).

Art. 98. W sprawie niniejszej powstaje wątpliwość, jak należy rozumieć przepis załącznika do art. 23 ust. o państw. pod. przem. cz. II lit. A dz. 1, kategoria trzecia, ust. 2, który brzmi, jak następuje: „Zakłady, prowadzące handel towaro-

wy na podstawie świadectw przemysłowych III kategorii, mogą zatrudniać, prócz właściciela lub zastępującego go dorosłego członka jego rodziny, najwyżej jednego dorosłego najemnego subiekta handlowego". Sąd Okręgowy twierdzi, że przepis ten stanowi zakaz zatrudnienia w przedsiębiorstwach handlu towarowego III kategorii wogóle więcej, niż dwóch pracowników, licząc w tem właściciela zakładu lub jego zastępcę, i bez względu na to, czy drugą osobą będzie najemny subiekt handlowy, czy też członek rodziny właściciela; skarga kasacyjna zaś twierdzi, że rzeczony przepis ogranicza jedynie ilość najemnych subiektów handlowych i nie dotyczy członków rodziny właściciela, pomagających mu w handlu. Tym sposobem powstaje na tle sprawy niniejszej wymagające zasadniczego rozstrzygnięcia pytanie, co wedle przytoczonego wyżej przepisu ustawy o państw. pod. przem. stanowi cechę zewnętrzną przedsiębiorstwa handlu towarowego, decydującą, między innymi, o jego kategorii: czy liczba ogólna pracowników, zatrudnionych w zakładzie, licząc w tem właściciela i dorosłych członków jego rodziny, czy liczba dorosłych najemnych subiektów handlowych?

Obowiązująca w Polsce ustawa o państw. pod. przem. jest recepcją rosyjskiej ustawy, odpowiednio zmodyfikowanej i przystosowanej do warunków naszego bytu państwowego i ustroju władz skarbowych, a mianowicie ustawa z d. 6. lipca 1920 (Dz. Ust. Nr. 66, poz. 437) wprowadziła na całym obszarze b. zaboru rosyjskiego rosyjską ustawę o państw. podatku przemysłowym z r. 1898 w wydaniu z r. 1903, wraz z nowelami do tej ustawy z d. 4 października 1914 i 9 stycznia 1915. Następnie ustawa z d. 17 grudnia 1921 (Dz. Ust. Nr. 2, poz. 7) przedłużyła termin działania ustawy z d. 6. lipca 1920 do końca roku podatkowego 1923 oraz rozciągnęła jej moc obowiązującą, poczynając od roku podatkowego 1922, na cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej. Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 17. stycznia 1922 (Dz. Ust. Nr. 17, poz. 140) ustaliło obowiązujący tekst ustawy rosyjskiej z r. 1898 po uwzględnieniu zmian i uzupełnień, wprowadzonych późniejszymi ustawami i rozporządzeniami w tym samym przedmiocie, jakoteż ustawami i rozporządzeniami o organizacji władz i urzędów skarbowych. Wreszcie ustawy z r. 1923 i 1925 ostatecznie ustaliły obowiązujące obecnie przepisy o państw. pod. przem., które w nieznanym stopniu odbiegają od przepisów ustawy rosyjskiej, zachowując natomiast w zasadzie rosyjski system opodatkowania handlu i przemysłu. Zwłaszcza zaś prawodawca polski

utrzymał bez zmian właściwą temu systemowi koncepcję nabywania świadectw przemysłowych, dostosowanych pod względem ceny do miejscowości, w której się znajduje przedsiębiorstwo i do rozmiarów przedsiębiorstw, podzielonych na podstawie znamion zewnętrznych: handlowe — na pięć i przemysłowe — na ośm kategorii. Zaklasyfikowanie przedsiębiorstw do odpowiednich kategorii odbywa się przy nabywaniu świadectw przemysłowych. Zewnętrzne cechy, decydujące o kategorii przedsiębiorstwa, są różne dla każdego poszczególnego rodzaju przedsiębiorstwa i wyczerpująco wyliczone w taryfie, załączonej do art. 23 ustawy. Wobec tego budzące wątpliwości przepisy obowiązującej ustawy o państw. pod. przem., o ile nie są nowelami polskiego prawodawcy, mogą i powinny być wykładane z uwzględnieniem ich źródeł.

W ustawie rosyjskiej przepis, dotyczący określenia handlu towarowego III kategorii, miał w dosłownym tłumaczeniu następujące brzmienie: „Kategoria trzecia — drobny handel, t. j. detaliczna („razdrobitielnaja”) sprzedaż towarów (z wyjątkiem wyszczególnionych w osobnym spisie, wydanym przez ministra skarbu) wyłącznie spożywcom z zakładów, składających się z jednego pokoju, przy których „może być”, prócz właściciela lub zastępującego go dorosłego członka jego rodziny, nie więcej, niż jeden dorosły najemny subiekt handlowy”. Sens i znaczenie ustępu „przy których może być, prócz właściciela i t. d.” znajduje wyjaśnienie w treści art. 425 rzezczonej ustawy, który stanowi, że w każdym ulegającym zasadniczemu podatkowi przemysłowemu zakładzie handlowym lub przemysłowym, którym nie zarządza osobiście właściciel lub członkowie jego rodziny, powinna być przynajmniej jedna zarządzająca zakładem osoba, posiadająca właściwe świadectwo na prawo prowadzenia zajęcia przemysłowego. Wedle zaś § 38 instrukcji ministra skarbu z d. 5. lutego 1899 w przedmiocie wykonania ustawy o państw. pod. przem. „Każdym zakładem handlowym lub przemysłowym powinien ktokolwiek zarządzać: bądź sam właściciel zakładu, bądź zastępujący go dorosły członek rodziny, bądź wreszcie dorosły najemny subiekt handlowy („prykazczyk”), który wykupił na swoje imię świadectwo subiekta handlowego I klasy. W zakładach, prowadzących drobny handel towarowy na podstawie świadectw przemysłowych III kategorii, nie powinno być więcej dorosłych najemnych subiektów handlowych, niż jeden, który, o ile zastępuje właściciela zakładu, powinien mieć świadectwo subiekta handlowego I klasy, jeśli zaś jest tylko pomoc-

nikiem właściciela lub zastępującego go dorosłego członka rodziny, to może wykonywać swe obowiązki bez wykupienia rzeczonoego świadectwa. Z przytoczonych przepisów jasnym jest, że orzeczenie „może być”, w przepisie, określającym drobny handel towarowy III kategorii, odnosiło się jedynie do podmiotu „subjekt” i nie dotyczyło właściciela lub jego zastępcy, którzy nie tylko „mogą być”, ale w myśl art. 425 „powinni byli być” przy każdym zakładzie handlowym. Wyrażenie zaś „prócz właściciela lub zastępującego dorosłego członka jego rodziny”, będąc do pewnego stopnia niepotrzebnym pleonazmem przy określaniu kategorii przedsiębiorstwa, miało atoli znaczenie przy określaniu praw i obowiązków sub-ekta handlowego, gdyż subjekt handlowy, pełniący jedynie funkcje pomocnicze w zakładach handlowych III i IV kategorii, nie opłacał podatku przemysłowego od swego zajęcia. Wedle zatem rosyjskiej ustawy o państw. pod. przem. rodzaj towaru, liczba pokoiów i liczba dorosłych najemnych subjektów handlowych stanowiły cechy zewnętrzne, decydujące o kategorii przedsiębiorstwa handlu towarowego, co zresztą *expressis verbis* zaznaczył b. Senat ros. w ukazie z d. 28 czerwca 1901 r. Nr. 6114.

Jeszcze bardziej przekonującym dowodem, że poszczególne kategorie handlu towarowego różniły się pomiędzy sobą nie liczbą ogólną pracowników w zakładzie, lecz liczbą zatrudnionych najemnych dorosłych subjektów handlowych, jest treść art. 426 ustawy rosyjskiej, który stanowi, że przedsiębiorstwa handlowe IV kategorii oraz osoby, handlujące na mocy świadectw na handel towarowy, mogą otrzymywać po jednym subjeckie-najemniku na każde przedsiębiorstwo lub pomieszczenie do handlu rozwozowego. Utrzymywanie sub-ektów płatnych jest całkiem wzbronione osobom, handlującym na mocy świadectw na handel obnośny. Utrzymywanie podróżujących subjektów handlowych (komiwojażerów) dozwolone jest przedsiębiorstwom handlowym i przemysłowym, opłacającym zasadniczy podatek przemysłowy w kwocie i t. d. Wreszcie obowiązująca polska ustawa o państw. pod. przem., powróciwszy do poprzedniego systemu ustawy rosyjskiej i pozbawiwszy przedsiębiorstwa handlu towarowego IV kategorii prawa utrzymywania najemnych subjektów handlowych, tem samem podkreśliła, że utrzymywanie najemnych subjektów handlowych stanowi cechę, decydującą o kategorii przedsiębiorstwa handlu towarowego i w szczególności odróżniającą przedsiębiorstwa III i IV kategorii.

Ogólna liczba osób, pracujących w zakładzie łącznie z właścicielem i członkami jego rodziny, jako cecha zewnętrzna, decydująca o kategorii przedsiębiorstwa handlowego, nie była znana ustawie rosyjskiej. Pojęcie to wprowadziła dopiero ustawa z 14 maja 1923, zastosowując je wyłącznie przy określaniu kategorii przedsiębiorstw handlowych, wymienionych w taryfie: w dziale VII — zakłady gastronomiczne: restauracyjne, cukiernie, kawiarnie i mleczarnie, w dziale XII — księgarnie i XIV — apteki. W ustawie rosyjskiej cechą, decydującą o kategorii tych przedsiębiorstw handlowych, była wysokość komornego rocznego za lokal przedsiębiorstwa. Rzecz znamienna, że ustawodawca polski przepisy rosyjskie co do kategorii przedsiębiorstw handlu towarowego pozostawił bez żadnych zasadniczych zmian, a nawet w tej samej redakcji, natomiast cechy zewnętrzne przedsiębiorstw handlowych, wyszczególnionych w działach VII, XII i XIV, ustalił odmiennie od ustawy rosyjskiej, a mianowicie cechą zewnętrzną — wysokość rocznego komornego za lokal zakładu — zastąpił inną cechą — ogólną liczbą zatrudnionych w zakładzie najemnych, czy wedle wyrażenia rozporządzenia z d. 17. stycznia 1922, płatnych subjektów handlowych.

Ustawa rosyjska pracę członków rodziny właściciela w jego zakładzie handlowym uważała za rzecz naturalną, nie Wpływającą na określenie rozmiarów przedsiębiorstwa, i kwestią stosunku rodzinnego zajmowała się tylko o tyle, o ile chodziło o zwolnienie pracującego w zakładzie członka rodziny od obowiązku wykupienia świadectwa subiekta handlowego. Wedle uwagi do art. 425 zwolnieni byli od obowiązku wykupienia tego rodzaju świadectwa — ojciec, matka, mąż, żona i nieoddzielone dzieci i wnuki właściciela zakładu, w rodzinach zaś kupieckich wszyscy jej członkowie, zapisani we wspólnem z głową rodziny świadectwie kupieckiem. Poza tem praca pomocnicza członków rodziny w zakładzie głowy rodziny nie była brana w rachubę przy określaniu rozmiarów przedsiębiorstwa i była przeto zgoła obojętna z punktu widzenia ustawy o państw. pod. przem. Owszem, p. 3 § 38 rzeczonyj instrukcji Ministra Skarbu, w czasie, poprzedzającym wydanie ustawy z d. 5 czerwca 1900, kiedy jeszcze zakłady handlowe IV kategorii były, jak teraz u nas, pozbawione prawa utrzymywania najemnych subjektów handlowych, troskliwie stanowił, że „dla pracy pomocniczej właścicielom w tych zakładach mogą być dopuszczeni, bez obowiązku wykupienia świadectwa subiekta, członkowie rodziny właściciela, wymienieni

w uwadze do art. 425 ustawy o państw. pod. przem." Ustawa o państw. pod. przem., jako *lex specialis*, wymaga ścisłej wykładni, a przeto, skoro ustawodawca polski, pomimo, że wprowadził do określenia rozmiarów niektórych przedsiębiorstw handlowych cechę ogólnej liczby pracowników, przepisy co do handlu towarowego pozostawił bez zmiany, to tem samem wyraźnie zaznaczył, że pracę pomocniczą członków rodziny właściciela zakładu handlu towarowego III lub IV kategorii, również jak i ustawodawca rosyjski, uznaje za obojętną przy określaniu rozmiarów przedsiębiorstwa.

Z drugiej jednak strony ustawodawstwu polskiemu nie jest znane pojęcie rodziny kupieckiej lub wogóle rodziny prowadzącego przedsiębiorstwo handlowe lub przemysłowe, również obowiązująca ustawa o państw. pod. przem. nie posiada przepisu analogicznego do art. 425 ustawy rosyjskiej i nie wymaga od subiekta handlowego wykupienia świadectwa na zajęcie przemysłowe. Pozostaje zatem trudność w określeniu, kogo mianowicie w takim razie należy uważać za członka rodziny, którego praca pomocnicza nie wpływa na określenie rozmiarów przedsiębiorstwa? W tej mierze, zgodnie z duchem ustawy o państw. pod. przem. oraz z istotą drobnego handlu towarowego, polegającą na tem, że zwykle mały sklepik lub stragan stanowią wspólny warsztat pracy całej rodziny i częstokroć jedyną podstawę bytu materialnego wszystkich jej członków, należy pojęcie rodziny właściciela zakładu ograniczyć do najbliższych krewnych właściciela, mieszkających z nim pod jednym dachem i będących na jego utrzymaniu, przyczem w tym przypadku liczba zatrudnionych w zakładzie członków rodziny nie ma znaczenia.

Tym sposobem wedle obowiązującej ustawy o państw. pod. przem. cechami zewnętrznymi decydującymi o rozmiarach przedsiębiorstwa handlu towarowego, a tem samem o jego kategorii, nadal pozostają następujące znamiona: rodzaj handlu, rodzaj sprzedawanego towaru, przeważający element kupujących, rozmiary, wygląd i charakter pomieszczenia składu, liczba oddzielnych składów i wreszcie liczba dorosłych najemnych subiektów handlowych, natomiast praca pomocnicza członków najbliższej rodziny właściciela, mieszkających z nim pod wspólnym dachem i będących na jego utrzymaniu, nie gra w tej mierze żadnej roli. (O. kompletu całej Izby II z d. 17. 11. 1927. II k. 407/1927).

Piotr Leśniowski,

Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego

(b. zabór austriacki)

§ 143 u. k.

461. Błąd co do osoby, przeciw której sprawca działa w zamiarze nieprzyjnym, nie ma wpływu na karalność czynu przy zabójstwie lub uszkodzeniu ciała osoby zaatakowanej. (22. czerwca 1927 Kr. 56/27).

§ 156 lit. a) c) u. k.

462. Zniesienie ruchów czynnych trzech palców ręki prawej nie stanowi u wieśniaczki ani wpadającego w oczy kalectwa, ani też trwałej niezdolności do pracy zawodowej. (2 września 1927 Ks. 192/27).

§ 176 II lit. a) i 176 I u. k.

463. Nałóg nie wyklucza przyjęcia zbrodniczej kwalifikacji kradzieży także z § 176 II lit. a) u. k. — Nałóg może zachodzić także i u takiego sprawcy, który jeszcze za kradzież karany nie był. (13 lipca 1927 Kr. 118/27).

§ 181 u. k.

464. Urzędnik może dopuścić się zbrodni sprzeniewierzenia z § 181 u. k., chociażby nie był uprawniony do przyjęcia powierzonego mu dobra. I w tym wypadku bowiem sprawca nadużywa zaufania, jakim powierzający darzy go, jako urzędnika i powierza mu dobro tylko z powodu piastowanego przez urzędu, uważając go za uprawnionego do przyjęcia tego dobra. (14 września 1927 Kr. 227/27).

§ 183 u. k.

465. Do istoty sprzeniewierzenia nie jest konieczne, by sprawca miał zamiar powierzonej sobie rzeczy nigdy uprawnionemu nie oddać; wystarczy takie bezprawne zarządzanie rzeczą, które według zamiaru sprawcy narażało uprawnionego na możliwość jej straty w całości lub choćby tylko w części. (2 września 1927 Kr. 155/27).

466. W odniesieniu do weksli mogą zachodzić cechy sprzeniewierzenia tylko wówczas, gdy sprawca walutę, otrzymaną z powierzonego mu do eskontu weksla, zatrzymuje lub sobie przywłaszcza lub gdy czyni z takiego weksla tego rodzaju bezprawny użytek, który wyrządza uszczerbek w majątku poszkodowanego. (2 września 1927 Kr. 155/27).

§ 185 u. k.

467. Jeżeli sprawca, popełniając czyn karygodny, był w błędzie co do istotnych okoliczności faktycznych, wtedy podlega tym przepisom karnym, którym odpowiada stan faktyczny, mylnie przez sprawcę przyjęty.

Kto więc nabył rzecz z rabunku pochodzącą w błędnym mniemaniu, że została ona skradziona, odpowiada za uczestnictwo w kradzieży. (28 października 1927 Kr. 219/27).

§ 187 u. k.

468. Do przyjęcia czynnego żalu nie wystarcza samo usiłowanie zwrotu rzeczy, chociażby to usiłowanie było udaremnione przez inną osobę. (2 września 1927 Kr. 155/27).

§ 490 u. k.

469. Dla oceny dopuszczalności dowodu prawdy jest obowiązkowe, czy przepisy ustawy pozwalałyby jeszcze na karno-sądowe ściganie oskarżyciela prywatnego o przestępstwo, o które obwinił go oskarżony. (15 listopada 1927 Kr. 421/27).

art. 25 u. k. s.

470. Przestępstwo zawodowe z art. 25 u. k. s. zachodzi także wtenczas, gdy wszystkie trzy czyny przestępne są przedmiotem łącznego osądzenia. Nie potrzeba, aby sprawca za takie przestępstwa był już poprzednio karany. (7 października 1927 Kr. 185/27).

art. 41 i 128 u. k. s.

471. Samo przechowywanie sacharyny nie powoduje jeszcze uszczuplenia dochodu Skarbu Państwa. (22 listopada 1927 Kr. 371/27).

art. 75 u. k. s.

472. Przestępstwo z art. 75 u. k. s. jest dokonane nie tylko wówczas, gdy wyrób spirytusu doszedł już do końcowego stadium produkcji, lecz także i w tych wypadkach, kiedy przedsięwzięto jakąkolwiek czynność, stanowiącą część samej produkcji, n. p. przygotowano zacier do fermentacji. (7 października 1927 Kr. 178/27).

art. 79 u. k. s.

473. Przestępstwa, polegające na naruszeniu przepisów dawniejszych, wydanych w sprawach, unormowanych ustawą o monopolu spirytusowym, nie ulegają ukaraniu według ustawy karnej skarbowej. (14 października 1927 Kr. 288/27).

art. 90 u. k. s.

474. Jednorazowa nawet sprzedaż napojów spirytusowych wyczerpuje pojęcie nieupoważnionej sprzedaży z art. 90 u. k. s. (7 października 1927 Kr. 241/27).

art. 119 u. k. s.

475. Na sprzedaż wina nie jest wymagane zezwolenie władzy skarbowej. Sprzedawca wina uiszcza tylko opłatę patentową (art. 15 ustawy o opodatkowaniu wina i miodu syconego z dnia 1 lipca 1925 Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 525). (13 grudnia 1927 Kr. 393/27).

Art. 129 u. k. s.

476. Ustawa karna skarbową nie obejmuje podatku przemysłowego. Art. 1, 14. i art. 129 u. k. s. mówią o patentach akcyzowych a nie o świadectwach przemysłowych. (23 listopada 1927 Kr. 456/27).

Ustawa z 10 maja 1873 Nr. 108 austr. dz. p. p.

477. Zbrodnia z § 214 u. k. nie należy do przestępstw, wymienionych wyczerpująco w § 4 ust. z 10 maja 1873 Nr. 108 dz. p. p., których popełnienie może uzasadnić oddanie pod dozór policyjny. (29 listopada 1927 Kr. 441/27).

Ne bis in idem.

478. Chociażby sprawca jednym wyrażeniem się obraził równocześnie więcej osób, dopuszcza się jednego tylko czynu, za który raz tylko może być karany. Orzeczenie, zapadłe w rzeczy samej, załatwia sprawę także w odniesieniu do tych dalszych osób, do skargi uprawnionych, które jej przed orzeczeniem nie wniosły. (11 października 1927 Kr. 284/27).

§ 252 p. k.

479. Doniesienie, którego prawdziwość została zaprzeczona treścią innego doniesienia tudzież zeznanie świadków i oskarżonych, nie jest dokumentem ważnym w znaczeniu przepisu § 252 p. k. (22 czerwca 1927 Kr. 152/27).

§ 320 p. k.

480. Trybunał sądu przysięgłych nie ma prawa zadawać przysięgłym pytań ewentualnych, jeżeli przewód sądowy nie ujawnił wcale takich okoliczności, któreby mogły uzasadnić odmienną kwalifikację czynu. (25 listopada 1927 Kr. 343/27).

J. Prokopowicz,
Pierwszy Prokurator Sądu Najw.

Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (b. zabór pruski)

VI. Kodeks Karny z 1871 r.

§§ 18, 77/2 i 363 K. K.

Skoro w myśl § 77/2 K. K. tylko w wypadku kilkakrotnej kary aresztu kara łączna dosięgać może trzech miesięcy, to wyznaczenie kary aresztu w tej wysokości za wykroczenie z § 363 K. K. w jednym wypadku przekracza granice sankcji karnej z tego przepisu.

§§ 43, 242 K. K.

Dokonany zabór, choćby drobnej części z przygotowanych do zabrania rzeczy, czyni przestępstwo kradzieży ukończonem. (31. 10. 27, 458/27).

§ 53 K. K.

Ochrony z § 53 K. K. doznaje: własność (11. 10. 26, 326/26); wolność (13. 10. 27, 269/27).

Pytanie jak daleko sięgać może obrona konieczna rozstrzygnąć należy na podstawie okoliczności konkretnego wypadku. Dla oceny ich miarą zasadniczą jest siła i napięcie bezprawnego ataku nie zaś wartość zagrożonego dobra. (11. 10. 27, 326/26).

§ 56/2 K. K.

§ 56/2 K. K. orzeczeń w nim wymienionych nie uzależnia od uprzedniego wysłuchania zdania rodziców lub opiekuna oskarżonego. (17. 11. 27, 464/27).

§ 74 K. K.

Utworzenie z dwu poszczególnych kar zwykłego więzienia łącznej kary ciężkiego więzienia obraża § 74 K. K. (15. 12. 27, 535/27).

§ 74 K. K. (§ 266/1 U. P. K.).

W razie ustalenia, że oskarżony w jednej i tej samej sprawie co do tych samych okoliczności dwukrotnie zaprzysiągł fałszywe świadectwo, sąd wyrokujący, skazując go za dwukrotną zbrodnię z § 154 K. K. na łączną, w myśl § 74 K. K. karę, musi zarazem ustalić fakty, z których by wynikało, że każde z tych zeznań było objęte osobnym zamiarem. (15. 12. 27, 453/27).

§§ 83—86 K. K.

Skoro działanie sprawcy przekroczyło stadjum czynu z § 86 K. K. i doszło do działalności, podpadającej pod czyn-

ności przygotowawcze, o których mówią §§ 83—85 K. K., to wtedy działanie z § 86 K. K. zostaje pochłonięte przez wyższy, pod względem karalności czyn przygotowawczy, zagrożony §§ 83, 84, lub 85 K. K. (9. 2. 2S 4/28).

§ 132 K. K.

Przedmiotowa istota występku z § 132 K. K. w pierwszym z dwu wymienionych tam wypadków polega na stworzeniu przez sprawcę pozoru, iż dzierży on urząd, którego w rzeczywistości nie piastuje, i przedsięwzięciu, na podstawie takiego upozorowania, czynności, wchodzącej w zakres właściwości przedmiotowej lub miejscowej przywłaszczonego sobie przezeń Mb też innego urzędu. (29. 9. 27, 362/27).

Sprawcą występku z § 132 K. K. może być też urzędnik, który stwarza pozór, iż dzierży urząd inny a nie ten, który w rzeczywistości piastuje. (ibid).

Dla podmiotowej istoty występku z § 132 K. K. wymaga się świadomości braku upoważnienia do zajmowania się *i n c o n c r e t o* wykonywaniem urzędu. (ibid.).

§ 153 K. K.

W wypadku §§ 153 K. K. musi być przede wszystkim ustalona przedmiotowa nieprawdziwość objętych przysięgą okoliczności. (22. 12. 27, 377/27).

Ustalając, że złożona przysięga jest fałszywa, że więc to, co zostało zaprzysiężone, nie odpowiada faktycznemu stanowi rzeczy, należy mieć na uwadze całą treść złożonej przysięgi a nie poszczególny jej fragment, gdyż strona przyjmująca i składająca przysięgę związana jest najściślej brzmieniem słów, których prawdziwość każe jej zaprzysiąc strona przeciwna. (15. 12. 27, 482/27).

§ 163 K. K.

„Niedbalstwo” musi się odnosić do chwili złożenia świadectwa, nie zaś samego spostrzeżenia; jest ono częścią składową samej istoty czynu a nie jedynie okolicznością łagodzącą. (10. 11. 27, 465/27).

§ 5, 43, 214, 74, 223 a K. K.

Jeżeli przedsiębiorca kradzież, sprawca strzela z wiedzą i wolą zabicia przeciwstawiających się mu dwu osób, z których jedną na ciele uszkadza, natenczas w grę wchodzi dwa usiłowane zabójstwa z §§ 43 i 214 K. K. w zbiegu wieloczynowym, w razie istnienia natomiast po stronie sprawcy jedynie zamiaru uszkodzenia tych osób, odpowiadałby on za zranie-

nie pierwszej z nich w myśl § 223 a K. K., podczas gdy usiłowanie zranienia drugiej nie podlegałoby karze, gdyż rzeczony § karalności usiłowania nie przewiduje. (11. 10. 26, 326/26).

§ 223 a K. K.

Umyślne uderzenie metalową częścią łopaty w głowę podpada pod § 223 a K. K. (19. 1. 28, 553/27).

§ 243/1 1. 2. K. K.

Zagroda włościańska, otoczona płotami, jest zagrodzonym miejscem w rozumieniu § 243/1 1. 2. K. K. (1. 12. 27, 511/27).

§ 243/1 1. 6. K. K.

„Ciągłe (trwałe) popełnianie” w rozumieniu § 243/1 1. 6 K. K. nie jest pojęciem identycznym z „ciągłością czynu”, polegającą na popełnieniu, przez sprawcę, kilku jednorodnych działań przestępnych, które ze względu na jedność zamiaru, odnoszącego się do wszystkich tych działań, stanowią jedno tylko przestępstwo, gdy natomiast w wypadku § 243/1 1. 6. K. K. zamiar jest skierowany na większą ilość samoistnych, nieokreślonych jeszcze kradzieży. (22. 12. 27, 350/27).

§ 243/1 1. 7. K. K.

„Chyłkiem” znaczy tyle, co „potajemnie”, „unikając wszelkiego hałasu” co przy kradzieży „z włamaniem” (§ 243/1 1. 2. K. K.) nie jest do pomyślenia. (22. 12. 27, 350/27).

§ 246 K. K. (§ 351 K. K.).

Przywłaszczenie, w którym mowa w §§ 246, 350 K. K. nie jest li wewnętrznym procesem woli sprawcy, lecz zjawiskiem świata zewnętrznego, znajdującym swój wyraz na zewnątrz w odnośnym działaniu sprawcy, które w wyroku należy ustalić. (1. 12. 27, 432/27).

Przywłaszczenie jest bezprawnym unicestwieniem uprawnień właściciela, wpływających z prawa własności. (ibid.).

§ 248 a K. K.

Trzy centnary żyta nie są przedmiotem małej wartości. (1. 12. 27, 516/27).

§ 257 K. K.

W przeciwstawieniu do pomocy (§ 49 K. K.) nie jest wymagane przy poplecznictwie, aby udzielający poparcia uświadamiał sobie istotne cechy przestępstwa głównego. (1. 12. 27, 481/27).

Do skazania z § 257 K. K. konieczne jest ustalenie 1) świa-

domości poplecznika, że udziela poparcia sprawcy zbrodni lub występku, nie zaś wykroczenia; 2) zamiaru poplecznika, skierowanego na zapewnienie sprawcy korzyści ze zbrodni lub występku, bądź na uchronienie go przed karą. (ibid.).

Świadomość poplecznika o nazwiskach sprawców i przedmiotach kradzieży jest dla bytu występku z § 257 K. K. obojętna. (12. 1. 28, 538/27).

§ 259 K. K.

Przez „nabycie” rozumieć należy uzyskanie, chociażby na krótki czas, wyłącznego władztwa, t. j. możliwości rozporządzania przedmiotami, pochodzącymi z przestępstwa. (1. 12. 27, 472/27), oczywiście za zgodą zbywcy (30. 1. 28, 606/27). Pod „nabycie” podpada również otrzymanie podarunku (ibid.) ustawa bowiem między sposobem nabycia odpłatnym a darmym nie czyni żadnej różnicy. (20. 12. 26, 430/26).

„Kupno” jest jednym z sposobów „nabycia”. (22. 12. 27, 550/27).

„Ukrywanie” może być popełnione i bez „nabycia” n. p. przez wskazanie złodziejowi kryjówki. (22. 12. 27, 550/27).

§ 261 K. K.

Poprzednie ukarania za paserstwo są podstawą zastosowania § 261 K. K., nie mogą być zatem uważane ponadto za okoliczność obciążającą. (24. 11. 27, 429/27).

§ 263 K. K.

§ 263 K. K. nie wymaga, by szkoda po stronie pokrzywdzonego równała się dokładnie tej korzyści, jaką czynem przestępczym oskarżony sobie przysporzył.

Niedotrzymanie zobowiązania cywilnego samo przez się nie stanowi oszustwa, lecz tylko w razie stwierdzenia, że mieści w sobie wszelkie przedmiotowe i podmiotowe cechy tego przestępstwa. (1. 12. 27, 436/27).

§ 267 n. K. K.

Świadczenie z ukończenia szkoły powszechnej jest dokumentem publicznym w rozumieniu §§ 267 n. K. K. i należy do rzędu wymienionych w § 363 K. K. papierów legitymacyjnych. (29. 9. 27, 362/27).

Odpis takiego świadectwa jako dokumentu publicznego jest dokumentem publicznym, o ile został, przez właściwego urzędnika publicznego przepisowo poświadczony. (ibid.).

§ 350 K. K.

Użycie przez urzędnika, na pokrycie marek stemplowych, które uległy zniszczeniu, nadwyżek kasowych, nie uzasadnia, samo przez się, zastosowania § 350 K. K., lecz jedynie odpowiedzialność cywilną. (1. 12. 27, 432/27).

§ 351 K. K.

„Załącznikiem" w rozumieniu § 351 K. K. jest kwit na zaliczkę z kasy stacyjnej. (12. I. 28, 543/27).

§ 359 K. K.

Ustalenie, że jeden z oskarżonych był strażnikiem leśnym, drugi zaś leśniczym, nie uzasadnia, samo przez się, wniosku, iż byli oni urzędnikami i sprawowali jakikolwiek urząd. Należało ustalić, że las jest państwowym a oskarżeni byli ustanowieni w służbie państwowej, nie zaś funkcjonariuszami prywatnymi. (12. I. 28, 540/27).

(§ 363 K. K. (§§ 263, 73 K. K.).

Podrobienie lub sfałszowanie zaświadczenia o pogorzeli, celem tem pewniejszego uzyskania ofiar i jałmużny od nieokreślonych osób, podpada pod § 363 K. K.; zbieg jednoczynowy (§ 73 K. K.) tego wykroczenia z występkiem z § 263 K. K. wchodziłby w rachubę w razie ustalenia ścisłego związku przyczynowego między zwodzeniem a uzyskaną ofiarą. (29. 9. 27, 372/27).

II. Ustawa handlowa

(z 10. maja 1897. Dz. U. Rz. niem. str. 219 n).

Występek z § 313/1 1: 1 K. H. jest dokonany z chwilą złożenia podania, celem zarejestrowania. Przed zarejestrowaniem spółka akcyjna w myśl § 200 K. H. nie istnieje. (10. 3. 27, 15/27).

III. Ustawa upadłościowa.

(z 10. lutego 1877. Dz. U. Rz. niem. z 1877, str. 351 n i z 1898 str. 612 n).

§ 239/1 1. 1.

„Usunięcie" polega podobnie, jak w wypadkach § 288 K. K. nie na zbyciu przedmiotu majątkowego przez dłużnika, lecz na takim jego działaniu, które, pozostawiając przedmiot w jego majątku, pozbawia wierzyciela możności zajęcia go i zaspo-

kojenia się zeń w drodze egzekucji, a więc np. ukrycie przedmiotów u kogo innego, fikcyjna sprzedaż i t. p. (12. 1. 28, 538/27).¹⁾

§ 239/1 i 241.

Faworyzowanie wierzycieli nie należy do znamion zbrodni z § 239 I. 1. ust. upad., lecz do występku z § 241 I. c. (ibid).

IV. Ust. o ustr. sąd. z 1877.

§§ 173. ust. o ustr. sąd. (§ 377 I. 6. U. P. K.).

Wykluczenie jawności rozprawy uchwałą, powziętą na początku rozprawy, odnosi się do wszystkich w sprawie zainteresowanych osób a zatem i świadków. Usunięcie więc tychże z sali rozpraw nie wymaga powzięcia dodatkowej uchwały, lecz jest wykonaniem poprzedniej. Uchwała sądu byłaby potrzebna jedynie w wypadku, gdyby strona zgłosiła wniosek o nierozciąganie tajności rozprawy na świadków. (24. 11. 27, 213/27).

Jeśli tajność rozprawy, uchwalona początkowo aż do ogłoszenia wyroku została następnie ograniczona do części tylko rozprawy a po ukończeniu tejże sąd wyrokujący uważa, że zachodzą w dalszym ciągu warunki wykluczenia jawności, to winien wydać odnośną uchwałę, w przeciwnym zaś razie jawność przywrócić. (ibid).

Jeżeli jawność wykluczono jedynie co do jednego z dwu zbiegających się wieloczynowo przestępstw, wbrew zaś powziętej, w tym przedmiocie, uchwałę, była ona wykluczona również podczas ostatecznych wywodów stron wogóle, może że wywody te odnosiły się do obu przestępstw, natenczas uznać należy, że w czasie rozprawy pogwałcono zasadę jawności w każdym razie co do drugiego przestępstwa, nieobjętego uchwałą, wykluczającą jawność. (6. 2. 28, 603/27).

V. Ust. post. karnego z 1877 r.

§ 4. U. P. K.

W razie podmiotowej łączności spraw (connexitas subjectiva) rozłączenie ich w myśl § 4. U. P. K. dostatecznie jest uzasadnione pobytem jednego z obwinionych poza granicami państwa. (30. V. 27, 78/27).

*) P. kom. Ebermeyera uw. 9 do § 239 ust. upadł. i uw. 8 do § 280 K. K.

§ 24 U. P. K.

Rzeczowy powód obawy stronności istnieje tylko wówczas, gdy pomiędzy sędzią a oskarżonym zachodzi specyficzny stosunek osobisty, charakteryzujący się silną wzajemną lub choćby jednej tylko strony niechęcią, nieprzyjaźnią, nienawiścią i t. p. Tego rodzaju stosunek musi być ściśle osobisty. Antagonizmy ideowe, mające źródło w różnicy poglądów i przekonań moralnych, prawnych, filozoficznych, politycznych itp. jako grupom a nie jednostkom, nie wywołują stosunków nieprzyjaznych ściśle osobistych pomiędzy przeciwnikami ideowymi, nie mogą tedy być powodem ekscypcji, chyba, że pomiędzy sędzią a oskarżonym wynikł na powyższem podłożu zatarg ściśle osobisty, który przerodził się we wzajemny wrogi stosunek wchodzących w grę osób. (24. 11. 27, 213/27).²⁾

§ 34 (§§ 237, 239) U. P. K.

Nieumotywowanie uchwały, zatwierdzającej zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie uchylenia pytań, nie skutkuje uchyleniu wyroku, jeżeli powody odmowy są widoczne z umotywowanego zarządzenia przewodniczącego. (15. 12. 27, 509/27).

§ 44 U. P. K.

Wypadkiem nieuchronnym w rozumieniu § 44 U. P. K. jest pobyt w miejscowości, znacznie oddalonej od miejsca doręczenia wyroku, w związku z niezawiadomieniem oskarżonego o dokonaniu doręczenia do rąk osób trzecich. (15. 12. 27, 286/27).

§ 51 U. P. K.

Niepouczenie w myśl § 51/2 U. P. K. świadka z grupy osób, wymienionych w § 51/1 1. 3. U. P. K. nie skutkuje uchylenia wyroku, gdy w rewizji brak twierdzenia, że świadek niepouczony z obwinionym jest spokrewniony lub spowinowacony w stopniu przewidzianym w § 51/1 1. 3. U. P. K. (31. 10. 27, 455/27).

§ 56. L 3. U. P. K.

Do zastosowania § 56 1. 3. U. P. K. wystarcza uzasadnione podejrzenie o udział, chociażby nieoparte jeszcze na konkretnych faktach, lecz budzące się w zespole sądującym na podstawie całokształtu okoliczności sprawy. (14. 9. 25, 290/25; 30. 5. 27, 78/27).

²⁾ p. G. A. P. P. Nr. 12/27, str. 1121.

§ 57/2 U. P. K.

Pouczenie z § 57/2 U. P. K. po zaprzysiężeniu jest obraza tego §. (24. 11. 27, 441/27).

§ 199/3 U. P. K.

Oskarżony, który wniosków swych z § 199/3 U. P. K. na rozprawie nie ponowił, stwierdził tem samym, że zrzekł się przeprowadzenia odnośnych dowodów. (1. 12. 27, 511/27).

§ 217. U. P. K.

Niezawezwanie ustanowionego, przed pierwszą rozprawą i broniącego na niej, obrońcy z urzędu do rozprawy, powtórnie wyznaczonej i zakończonej wydaniem zaskarżonego wyroku, uchybia wprawdzie przepisowi § 217 U. P. K. Uchybienie ta nie uszczupła jednak praw oskarżonego, nie mającego obrońcy z wyboru, jeśli dlań ustanowiono innego obrońcę z urzędu. Obojętnym bowiem jest fakt, czy go bronił ten, czy tamten obrońca z urzędu. (10. 11. 27, 435/27).

§ 243/2 (§ 377 1. 8.) U. P. K.

Zasada nieodrzucałości wniosku dowodowego z powodu ugruntowanego już na podstawie dotychczasowych wyników przekonanie sądu, sprzecznego z tezą dowodową, dopuszcza wyjątek, mianowicie: gdy już w momencie postawienia wniosku dowodowego zupełna bezwartościowość świadectwa, wskutek specjalnych stosunków dotyczących powołanego świadka może być stwierdzona. (24. 11. 27, 218/27; wyr. Sądu Rzeszy niem. z 18. 1. 26. 2 D 611/25).³⁾

Aczkolwiek przyjęcie objętej wnioskiem dowodowym tezy, jako już dowiedzionej, czy też prawdziwej, przeprowadzenie zaofiarowanego na ten sam fakt dowodu czyni zasadniczo zbędnym, to jednak uzasadnienie uchwały, odrzucającej wniosek dowodowy, winni ujawnić owe okoliczności, które przyjęta za już udowodnione lub prawdziwe. Tylko wówczas bowiem sądowi rewizyjnemu dana jest możliwość sprawdzenia trafności i słuszności odmownej uchwały tak pod względem faktycznym, jak prawnym. (17. 11. 27, 426/27).

Świadków na przedstawienie przez oskarżonego tuż po inkryminowaniem zajściu o przebiegu tegoż sąd wyrokujący winien dopuścić, przedstawienie takie bowiem w chwili, gdy oskarżony nie miał nawet czasu na konstruowanie obrony, mo-

³⁾ p. G. A. P. P. Nr. 1/28, str. 60.

gło być nacechowane szczerością i mogło mieć pewne znaczenie. (13. 10. 27, 269/27).

Wniosek o odroczenie rozprawy, li celem skonfrontowania świadków, zamieszkałych zagranicą (we Francji) uznać należy za bezprzedmiotowy i bezcelowy skoro §§ 222 i 250 U. P. K. uprawniałyby ich do nieprzybycia. Inaczej rzecz by się miała, gdyby obrona wносиła o komisoryjne przesłuchanie wspomnianych świadków w miejscu ich pobytu dla odczytania ich w trybie §§ 250 (222) U. P. K. na następnej rozprawie głównej. Wtedy, o ile teza dowodowa mogłaby się przyczynić do wykrycia prawdy materialnej, sąd byłby obowiązany przedsięwziąć właściwe kroki w celu wyśledzenia miejsca pobytu świadków i, w razie dodatnich wyników poszukiwania, zarządzić komisoryjne ich przesłuchanie. (12. 12. 27, 528/27).

Skarga rewizyjna, podnosząc zarzut z § 243/1 1. 2 U. P. K. musi się trzymać ustaleń protokołu i tezy dowodowej, tam zamieszczonej, nie może bowiem nastąpić uchybienie sądu przez nieuwzględnienie dowodu, który nie był przedmiotem wniosku. (12. 12. 27, 515/27).

Uzasadnienie odmowy zbadania świadków tem, że sąd „przyjmuje twierdzenie, na tych dowodach oprzeć się mające, za prawdziwe z przyczyny, że są dla rozstrzygnięcia sprawy nieistotne” jest wręcz niezrozumiałe i sprzeczne z zasadami logiki i przesądza w sposób niedopuszczalny o wynikach dowodów, których wogóle nie przeprowadzono. (12. 1. 28, 538/28).

§ 250 U. P. K.

Z tego, że miejsce zamieszkania świadka „różne jest” od siedziby sądu wyrokującego, nie wynika jeszcze, że świadek z tego powodu na rozprawę stawić się nie może. (24. 11. 27. 441/27).

§ 252 U. P. K.

Urzednikowi, badanemu w charakterze świadka, można przedstawić, dla ułatwienia jego pamięci, sporządzone przezeń protokoły (30. 1. 28. 593/27; orz. Sądu Rzeszy niem. Rsp. T. 8, str. 722; T. 9, str. 455; E. T. 36, str. 53).

§ 252 U. P. K. dopuszcza odczytanie świadkowi zeznań przez niego samego złożonych, (nie zaś zeznań innych osób) I to tylko w wypadku gdy świadek poprzednich swych własnych zeznań nie przypomina, przyczem obojętnem jest, czy zeznania te były składane przed sędzią, czy też przed policją. (10. 11. 27, 305/27).

§ 256 U. P. K.

§ 256 U. P. K., mający charakter instrukcyjny, służy daniu wyjaśnień przez oskarżonego. Oskarżonemu nie wolno w sposób, przeszkadzający wykryciu prawdy, wpływać na zeznania świadka obarczającego, celem napiętnowania zeznań tych, jako nieprawdziwych i wypowiedzenia mowy obrończej. (12. 12. 27, 528/27).

§ 264 U. P. K.

Wzmianka protokółarna, że wniosek prokuratora, domagający się skazania za czyn, inaczej kwalifikowany, przedstawiono oskarżonemu w myśl § 264 U. P. K., nie zastępuje pouczenia w myśl tego §. (29. 9. 27, 267/27).

§ 266/1 U. P. K.

W uzasadnieniu wyroku czas i miejsce popełnienia czynu muszą być ustalone, w braku bowiem tych ustaleń nie można skontrolować sprawy ewentualnego przedawnienia ścigania i istnienia dodatnich, względnie braku ujemnych przesłanek procesowych, które muszą być uwzględnione z urzędu nawet w instancji rewizyjnej. (15. 12. 27, 491/27).

§ 266/4 U. P. K.

Motywy wyroku uniewinniającego nie odpowiadają wymogom § 266/4 U. P. K. jeżeli nie dają możliwości stwierdzenia, z jakich powodów nastąpiło uniewinnienie, w szczególności, czy nie nastąpiło ono z pogwałceniem norm prawa materialnego. (22. 12. 27, 495/27).

Uzasadnienie wyroku uniewinniającego musi stanowczo stwierdzać, czy uniewinnienie nastąpiło z powodu braku dowodów winy, czy też z powodów prawnych niekaralności udowodnionego oskarżonemu czynu. (24. 11. 27, 452/27).

§ 341 U. P. K.

§ 341/1 U. P. K. odnosi się do oświadczeń, dotyczących środków odwoławczych a więc nie tylko do zgłoszenia rewizji, ale też do jej uzasadnienia. (31. 10. 27, 454/27).

§ 344 U. P. K.

Bezwarunkowo skuteczność i nieodwołalność zrzeczenia się środka prawnego powstaje nie w chwili oświadczenia takiego zrzeczenia, lecz z chwilą dojścia tego oświadczenia do wiadomości sądu, skuteczne jest zatem sądowe cofnięcie zrzeczenia, wniesionego do prokuratury przedtem, zanim ono zdążyło do sądu. (20. 12. 26, 524/26).

§ 376 U. P. K.

Na czynnościach prokuratorskich wyrok nigdy się nie opiera. (1. 12. 27, 511/27).

§ 377 I. 7. U. P. K.

Uzasadnienie wyroku jest samo z sobą sprzeczne, jeżeli w jednym miejscu stwierdza działanie z wiedzą i wolą, w innym natomiast wyraża możliwość nieświadomości, po stronie sprawcy, co do skutków kwasu solnego, użytego przezeń, jako środka do popełnienia przestępstwa. (1. 12. 27, 511/27).

§ 381 U. P. K.

Okoliczność, że zgłoszenie rewizji w sądzie niewłaściwym nastąpiło jeszcze w terminie ustawowym, jest bez znaczenia, skoro wskutek wynikłej korespondencji urzędowej odnośne pismo wpłynęło do sądu właściwego, dopiero po upływie terminu ustawowego. (19. 1. 28, 604/27).

§ 398 U. P. K.

Sąd, któremu w myśl § 394/2 U. P. K. przekazano sprawę do ponownej rozprawy i rozstrzygnięcia ma obowiązek liczyć się z uchylonym wyrokiem jedynie w granicach § 398/2 U. P. K. (15. 12. 27, 530/27).

§ 398 U. P. K. nie dopuszcza wprawdzie wymierzenia oskarżonemu, przy ponownem wyrokowaniu kary wyższej, niż orzeczona uchylonym wyrokiem, nic jednakże nie stoi na przeszkodzie wymierzeniu kary w tej samej wysokości. (3. 11. 27, 304/27).

Jeżeli wyrok uchylono jedynie w przedmiocie kary łącznej, sąd, któremu przekazano sprawę do ponownej rozprawy i rozstrzygnięcia, nie ma prawa orzekać ponadto o karze poszczególnej. (19. 1. 28, 551/27).

§ 505/1 U. P. K.

W razie bezskuteczności rewizji, wniesionej przez zastępcę prawnego oskarżonego, obowiązek ponoszenia kosztów postępowania rewizyjnego ciąży na oskarżonym. (9. 2. 28, 608/27).

Dr.

Ryszard L e ż a ń s k i

Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach dyscyplinarnych z Ziem Zachodnich Rzpljt Polskiej*

(Ust. sędziowska dyscypl. z 7. maja 1851 Zb. ust. pr. str. 218. 26. marca 1856 Zb. ust. pr. str. 201).

37. Według przepisów, obowiązujących w b. zaborze pruskim, sędzia państwowy, uzyskawszy na to zezwolenie swej władzy przełożonej, może spełniać funkcje sędziego polubownego za odpowiednim wynagrodzeniem. Z tego jednak nie wynika, by wśród pewnych okoliczności sędzia państwowy przez to, że funkcje sędziego polubownego przyjmuje, lub o nie zabiega, nie mógł naruszyć obowiązków sędziowskich i nie mógł się, wskutek tego, okazać niegodnym szacunku, poważania i zaufania, których stanowisko sędziego wymaga. Wypadek taki zachodzi bowiem zawsze wtedy, gdy sędzia procesowy, zamiast spór przed nim wszczęty, rozstrzygnąć, stara się, w jakikolwiek sposób, skłonić strony, by sprawę przekazały sądowi polubownemu i wyznaczyły go sędzią polubownym, mającym odpłatnie wydać orzeczenie. W ten sposób bowiem sędzia państwowy nietylko objawia chęć uchylecia się od obowiązku bezinteresownego osądzenia sprawy, do czego jest powołany, lecz ujawnia zarazem gotowość porzucenia niezależnego, w stosunku do stron, stanowiska sędziego procesowego, aby za pieniądze oddać się na ich usługi. Ponadto przez samą propozycję takiego załatwienia sprawy, sędzia państwowy nadużywa swej władzy, gdyż, w sposób niedopuszczalny, stawia strony w położeniu przymusowem, wzniecając obawę, że, w razie odrzucenia propozycji przez jedną z nich, zajmie w stosunku do niej, w sprawie samej, stanowisko nieprzychylnie. (9. 11. 27. Ds 17/27).

38. Występku służbowego z § 1.1. 2, ust. dyscypl. sędziowskiej, staje się winnym sędzia, który w czasie grożącego mu, wskutek doniesienia o przestępstwo służbowe, postępowania dyscyplinarnego, zwraca się do osoby, mającej, na wypadek wszczęcia tegoż, w charakterze świadka być przesłuchaną i wdaje się z nią w rozmowę na temat przyszłych jej, w tem postępowaniu, zeznań, stwarzając w ten sposób pozory, że stara się u niej o przychylne dla siebie zeznanie (ibid).

*) Dalszy ciąg tez ogłoszonych w „Ruchu prawn., ekon. i socj.” t. VI., str. 167 n i t. IV, str. 96.

39. Sędzia, który broni słusznego zresztą poglądu prawnego może używać wszelkich środków argumentacji prawniczej, nie powinien jednak w polemice dotyczyć przeciwników swego zapatrywania osobiście, zarzucając im. w sposób ironiczny, nieznamość ustawy. (23. 11. 27, Ds 26/27).

40. Używanie przez sędziego wyrazów obelżywych w korespondencji urzędowej i we wzajemnym stosunku władz nie może być cierpiane (ibid).

41. W myśl § 46/1 1. c. zawieszenie w urzędowaniu zależy od doniosłości występkę służbowego, z powodu którego śledztwo się toczy, t. zn. od tego, czy zarządzenie takie jest nieodzownie konieczne ze względu na interes służby. (29. 3. 27 Ds 21/27 i 27/27). Taki wypadek nie zachodzi, gdy żaden z występów służbowych, zarzuconych sędziemu nie godzi wprost w moralne jego kwalifikacje a wyrażona, w zaskarżonej uchwałę sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji, obawa powtórzenia czynów inkryminowanych wśród odpowiednich warunków urzędowania powinna okazać się nieuzasadnioną. (29. 3. 27 Ds 21/27). Dr. Ryszard Leżański,

Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (b. zabór rosyjski)

Kodeks cywilny Napoleona.

Art. 1382. Uznanie przez sąd karny danego czynu za spełniony w obronie koniecznej przed bezprawnym zamachem na broniącego się (art. 45 K. K.) i wskutek tego za niekaralny nie przesądza kwestji, czy czyn ten nie stanowi deliktu cywilnego, mogą bowiem zachodzić takie okoliczności, które, nie wpływają na kwalifikację czynu w kierunku jego karalności, wnoszą jednak do działania sprawny element winy, czynią je działaniem niedozwolonym i rodzą odpowiedzialność cywilną. Skoro więc stwierdzono, że pozwany (uniewinniony w postępowaniu karnem) dopuścił się zabójstwa w obronie przed zamachem na swoje życie, lecz sam ten zamach wywołał, zasądzenie odszkodowania pozostałej po zabitym rodzinie jest prawnie usprawiedliwione. (20. 10. — 3. 11. 1927 r. I. C. 1101/26).

Art. 1722. W razie częściowego zniszczenia wynajętego lokalu przez wypadek losowy, lokator ma prawo tylko żądać

albo zmniejszenia ceny najmu, albo rozwiązania najmu, wszakże dokonanie przez niego remontu bez zgody wypuszczającego w najem nie stanowi powodu rozwiązania umowy, o ile nie stwierdzono, aby w ten sposób zmienione zostało przeznaczenie lokalu albo wynikła szkoda dla wypuszczającego w najem (art. 1729 k. c.). (30. 12. 1927 r. I. C. 36/27).

Ustawa cywilna Ziem Wschodnich (t. X cz. I zw. pr.).

Art. 387. Żądanie wydania budynków, wzniesionych na dzierżawionych przez pozwanego placu osoby trzeciej z materiału, otrzymanego z budynków, które stały na gruncie powoda, lecz były rozebrane przez okupantów, nie podlega uwzględnieniu, gdyż budynki te stanowią własność już nie powoda, lecz pomienionej osoby trzeciej. (11. 10. 1927 r. I. C. 1894/25).

Art. 448. Żądanie otwarcia przejazdu i przechodu przez cudze grunty może być zgłoszone nie tylko przez właściciela, lecz również przez czasowego użytkownika, nie wyłączając dzierżawcy gruntu, pozbawionego własnego dojazdu do drogi publicznej; żądanie takie może być skierowane nietylko do właściciela sąsiedniego gruntu, lecz także do dzierżawcy tego gruntu. (20. 12. 1927 r. I. C. 1270/26).

Art. 1000 i 1337. Fakt dokonania działań majątku spadkowego, nie wyłączając gruntów nadanych, z mocy art. 1000 i 1337 ust. cyw. oraz art. 23 ogół. ustawy włościańskiej, może być udowodniony jedynie pismem, dowód więc ze świadków w tym przypadku nie wystarcza. (7. 11. 1927 r., I. C. 610/26).

Art. 1712. Grunty klasztorów prawosławnych mogą być wypuszczane w dzierżawę zgodnie z przepisami ustawy konsystorskiej z 9. 4. 1883 r., w myśl której (art. 106 i 126) umowy o dzierżawę winny być rozważane przez konsystorz i zatwierdzone przez biskupa. Aczkolwiek opinia konsystorza nie ma mocy wiążącej dla biskupa, nie znaczy to jednak, by mogła być pominięta. Okoliczność zaś, że w dacie zawarcia umowy konsystorz prawosławny w danej miejscowości nie był czynny, nie zmienia postaci rzeczy, o ile bowiem nie mogły być zachowane przepisy prawa, grunt klasztorny nie mógł być wypuszczony w dzierżawę. (29. 11. 1927 r. I. C. 849/26).

Przepisy z 11. VI. 1891 r. o gruntach włościańskich.

Art. 15. Od zakazu dzielenia gruntu włościańskiego na części mniejsze od 6 mórg nie można odstąpić nawet w tym przy-

padku, gdy oddzielenie parceli mniejszej w związku z budową na niej budowli mieszkalnych jest korzystne z punktu widzenia potrzeb okolicznej ludności, jeżeli przedtem nie uzyskano na podział zezwolenia odpowiedniej władzy administracyjnej. (4. 11. 1927 r. I. C. 1427/27).

Ustawa z 1. 8. 1919 r. załatwienie zatargów zbiorowych między pracodawcami a pracownikami rolnymi (D. U. 65, poz. 394).

Art. 21. Uzyskanie „nakazu wykonawczego”, o którym jest mowa w ust. 21 ustawy, nie może nastąpić w trybie nadania klauzuli egzekucyjnej orzeczeniu komisji rozjemczej (art. 161¹ u. p. c), lecz tylko w drodze postępowania incydentalnego po wezwaniu i ewentualnie wysłuchanie stron. (10. 11. 1927 r. I. C. 763/26).

Przepisy przewozowe, obowiązujące na kolejach polskich. (D. U. 16, poz. 82 — 1920 r.).

Art. 56 i 61. Za odbiorcę przesyłki, uprawnionego do zgłoszenia roszczeń, opartych na umowie przewozu, nie może być uznany nikt inny oprócz tej osoby, która została wskazana, jako odbiorca, przez nadawcę w liście przewozowym, i stwierdzić swych uprawnień w tym względzie nie może za pomocą żadnego innego dowodu, jak tylko na podstawie listu przewozowego (poza przypadkami z art. 1348 K. C). (18. 11. 1927 r. I. C. 833/26).

Ustawa z 14. 12. 1920 r. o przejęciu kolei, zbudowanych przez b. władze okupacyjne. (D. U. 3, poz. 5 z 1921 r.).

Prawodawca, regulując sprawę zbudowanych przez okupantów kolei, miał na myśli wogóle koleje, zbudowane w czasie wojny przez władze obce, nie wyłączając wojska rosyjskiego, chociażby budowa dokonana została na terytorium b. Królestwa Polskiego. (10. 11. 1927 r. I. C. 439/27).

Prawo wekslowe z 14. 11. 1924 r.

Art. 40. Ani tekst art. 40 ani motywy prawodawcze nie usprawiedliwiają mniemania, jakoby weksel, wystawiony w walucie obcej miał być płatny w walucie krajowej według kursu z dnia faktycznej zapłaty. Przepis powyższy stanowi, że zapłata winna być dokonana według kursu dnia wymagalności.

Wobec tej specjalnej normy nie ma zastosowania przepis ogólny art. 1892 K. C. (20. 10. — 3. 11. 1927 r. I. C. 1115/26).

Art. 16 i 69. Aczkolwiek art. 30 pr. weksl. zezwala na umieszczenie poręczenia za wystawcę również i na odwrotnej stronie wekslu oraz na wypełnienie tekstu poręczenia przez inną osobę, a nie przez samego poręczyciela, to jednak w razie udowodnienia przez pozwanego (choćby na podstawie zeznań świadka), iż podpis na odwrotnej stronie wekslu został przez niego położony in blanco, na powódzie leży ciężar dowodu, że podpis rzeczony miał w istocie znaczenie poręczenia, a nie indosu. (1. 12. 1927 r. I. C. 1719/26).

Ustawa o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby z 19. 5. 1920 r. (D. U. 44, poz. 272).

Art. 3. Nie każdy stosunek najmu usług powoduje przymus ubezpieczenia; taki skutek ustawa wiąże z najmem usług jedynie wówczas, gdy pomiędzy pracownikiem a pracodawcą pozostaje stosunek roboczy lub służbowy, którego cechą jest zależność pracownika od pracodawcy. Zależność taka nie zachodzi przy stosunku adwokata, jako radcy prawnego, do banku, jako klienta, nawet w przypadku stałego wydawania opinii prawnych za perjodyczne, z góry określone wynagrodzenie. W tym więc przypadku przymus ubezpieczenia nie istnieje. (27. 10. 1927 r. I. C. 515/26).

Art. 3. Skoro przymus ubezpieczenia na wypadek choroby nie został jeszcze przez ministra pracy i opieki spot. rozciągnięty na pracowników rolnych, to niema podstawy prawnej do stosowania do nich takiego przymusu w przypadkach, gdy z tytułu swych obowiązków, płynących z umowy najmu pracy w charakterze stałych pracowników rolnych, pełnią doraźnie lub nawet sezonowo pewne czynności w przemyśle rolniczym u swego pracodawcy, nie stają się bowiem przez to pracownikami, zatrudnionymi w przemyśle. (25. 11. 1927 r. I. C. 772/26).

Art. 83. ust. 2. Spór o świadczenia, przypadające ubezpieczonemu od Kasy Chorych z tytułu uprawnień jego, opartych na art. 23 i 43 ustawy o ubezpieczeniu, należy do kompetencji komisji rozjemczej, orzeczenia której nie ulegają zaskarżeniu w drodze postępowania sądowego. (25. 11. 1927 r. I. C. 771/26).

Art. 85 i 106. Ani z przepisów, zawartych w rozporządzeniu ministra pracy i opieki społecznej z dn. 6. 12. 1922 roku w przedmiocie utworzenia organizacji okręgowych urzędów

ubezpieczeń (D. U. 116, poz. 1059), ani w rozporządzeniu z 21. III. 1922 w przedmiocie utworzenia i organizacji urzędu ubezpieczeń dla b. zaboru prusk. (D. U. 22, p. 194) nie wynika, by z chwilą rozpoczęcia czynności powołanych do życia powyższymi rozporządzeniami okręgowych urzędów ubezpieczeń utworzone zostały przewidziane w art. 85 ustawy z 19. 5.1920 organy sądowe tychże urzędów, gdyż ma to nastąpić w drodze oddzielnego rozporządzenia, którego dotąd nie zostało wydane. Wobec tego spór o składki ubezpieczeniowe należy dotąd do jurysdykcji sądów. (4. 11. 1927 r. I. C. 986/27).

Traktat, podpisany w Rydze 18. 3. 1921 r. (D. U. 49, poz. 300).

Art. XVII ust. 2. Z brzmienia ust. 2. art. XVII traktatu rzymskiego wynika, że rozpoznaniu mieszanej komisji rozrachunkowej poddane są również sprawy o uregulowaniu powstałych do dnia podpisania traktatu stosunków prywatno-prawnych między osobami fizycznymi i prawnymi układających się państw, wobec czego sprawy te wyłączane są z jurysdykcji sądowej, bez względu na to, czy spór dotyczy kwoty pieniężnej, czy też innego przedmiotu majątkowego. Przeto ulega umorzeniu postępowanie z powództwa obywatela sowieckiego przeciwko obywatelowi polskiemu o zwrot nieruchomości, opuszczonej przez powoda w 1915 r. (27. 9. — 31. 10. 1927 r. I. C. 803/26).

Ustawa o ochronie lokatorów z 11. 4. 1924 r.

Art. 11. ust. 2. lit. e. Połączenie spółdzielni związane jest z mocy ustawy z 7. 4. 1922 r. (D. U. 33, poz. 265) z dokonaniem szeregu czynności formalnych, wymagających z natury rzeczy dłuższego okresu czasu, a z art. 8 tejsze ustawy wynika, iż nie jest zabronione objęcie prowadzenia spółdzielni przejmowanej przez spółdzielnię przejmującą przed ukończeniem wszystkich formalności. Przeto fakt takiego objęcia, połączonego z przejęciem lokalu, bez zgody wypuszczającego w najem, sam przez się nie stanowi ważnej przyczyny rozwiązania najmu. (1. 12. 1927 r. I. C. 478/27).

Art. 13. Gdy spór przeniesiony został do 2-jej instancji wyłącznie na skutek apelacji lokatora, sąd apelacyjny nie ma obowiązku wzywania na rozprawę także sublokatora, który, będąc pozwanym, nie zaskarżył wyroku 1-jej instancji, orzekającego rozwiązanie najmu między właścicielem domu a lokatorem, oraz nakazującego eksmisję tego ostatniego wraz z sublokatorem. (9. 12. 1927 r. I. C. 1354/27).

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z 14. 5. 1924 o przera- chowaniu zobow. pr.-praw.

§ 29 ust. 1. lit. a. W razie cesji niespłaconej ceny kupna, zabezpieczonej na hipotece sprzedanej nieruchomości, cesjonariusz wchodzi we wszystkie prawa cedenta (sprzedawcy nieruchomości) i wskutek tego ma prawo żądać, aby należność przerachowana była według miary wyższej, niż wskazana w §§ 5 i 6 rozporządzenia waloryzacyjnego, na podstawie § 29 ust. 1 lit. a. tegoż rozporządzenia. (30. 12. 1927 r. I. C. 994/27).

Ustawa o państwowym podatku przemysłowym z 15. 12. 1925. (D. U. 79, poz. 550).

Art. 92. Wierzytelność Skarbu Państwa z tytułu podatku przemysłowego, korzystająca z ustawowego pierwszeństwa zaspokojenia z całego majątku ruchomego, należącego do przedsiębiorstwa, obłożonego tym podatkiem, na terytorjum b. Królestwa Polskiego Kongresowego ma przywilej szczególny na ruchomościach przedsiębiorstwa i podpada wskutek tego pod przepis art. 7. ust. 1. prawa o przywilejach i hipotekach z 1825 r. ze skutkami, przewidzianymi w art. 8. tegoż prawa. (25. 11. 1927 r. I. C. 1568/27).

Ustawa notarialna.

Art. 256. O ważności dokonanej przez dłużnika sprzedaży nieruchomości niehipotekowanej, do której skierowana została egzekucja, decyduje okoliczność, kiedy — czy przed sprzedażą, czy po sprzedaży — nastąpiło złożenie odpisu nakazu egzekucyjnego właściwemu sądowi. O ile w sądzie właściwym w czasie, kiedy został sporządzony akt sprzedaży nieruchomości, znajdował się już odpis nakazu egzekucyjnego, sprzedaż winna być poczytywana za nieważną w stosunku do wierzyciela, w przeciwnym zaś razie niema przeszkód do uznania jej za ważnie dokonaną i zatwierdzenia w trybie art. 256 ust. not. (20. 10. 1927 r. I. C. 759/26).

Ustawa postępowania cywilnego.

Art. 4. Nie ma prawa jednostronnie bez zgody pozwanego cofnąć skargi powodowej i żądać umorzenia postępowania na zawsze powód, który na mocy wyroku 1-ej instancji, wydanego z rygorem tymczasowego wykonania, sporną należność

wyegzekwował, jeżeli pozwany od tego wyroku założył skargę apelacyjną. (1. 12. 1927 r. I. C. 1748/27).

Art. 11. Stosunek służbowy pracowników miejskich nie należy do dziedziny prawa publicznego, lecz jest stosunkiem prywatno-prawnym. Przeto wszelkie uchwały władz samorządowych, określające warunki pracy i opłacania tych pracowników, nie stanowią przepisów w charakterze publiczno-prawnym, lecz mają znaczenie warunków i zastrzeżeń umowy, zawieranej z pracownikami i przez nich akceptowanej przez przyjęcie nominacji.

Wobec tego wykładnia rzeczonych uchwał, jak wykładnia umowy, należy do strony faktycznej sporu i nie ulega sprawdzeniu w postępowaniu kasacyjnym. (30. 9. 1927 r. I. C. 911/27).

Art. 29 lit. d. Nieruchomość „mieszczańsko-rolna” zachowuje ten swój charakter, chociaż: a) znajduje się w obrębie miasta, b) w wzniesionym na niej budynku, przeznaczonym na mieszkanie, prowadzony jest także handel detaliczny albo warsztat rzemieślniczy, które nie podpadają pod pojęcie przedsiębiorstwa przemysłowego, c) niektóre pomieszczenia są odnajmowane, o ile przez to nie zmienia się główne przeznaczenie budynku. Przeto, sprawa o dział spadku, w którego skład wchodzi taka nieruchomość, gdy przytem zachodzą inne warunki ustawowe, należy do jurysdykcji sądu pokoju. (20. 10. 1927 r. I. C. 988/27).

Art. 31. ust. a. Poczтовая Kasa Oszczędności jest instytucją skarbową i wskutek tego nie podlega jurysdykcji sądów pokoju poza przypadkiem, wskazanym w art. 29 lit. b. u. p. c. (20. 10. 1927 r. I. C. 1299/27).

Art. 660. Przypozwany, któremu dana była możliwość obrony spornego prawa, i który skorzystał z tej możliwości, ponosi konsekwencje uczestnictwa w sprawie; nie może więc, narówni ze stronami (art. 895 u. p. c.), kwestjonować zapadłego wyroku, ustalającego stosunki między niemi. (1. 12. 1927 r. I. C. 1554/26).

Art. 667. W art. 667 wskazane są przypadki, w których włożony jest na sędziego obowiązek wyłączenia się. Przepis ten jednak nie jest wyczerpujący, mogą bowiem zachodzić inne jeszcze okoliczności, które nieodzownie muszą spowodować wyłączenie sędziego, gdy wyłania się konieczność usunięcia podejrzeń o stronność celem zapewnienia prawidłowego wymiaru sprawiedliwości. Do tych wszakże okoliczności nie należy przypadek, gdy sąd ma rozstrzygnąć podniesioną przez stronę kwestię, czy data przygotowania motywów, napisana

ręką sędziego na sentencji wyroku, jest wyraźna. W tym przypadku udział sędziego, który napisał zakwestionowaną datę, nie jest sprzeczny z prawem. (4. 11. 1927 r. I. C. 1467/26).

Art. 810. Pominięcie przez sąd apelacyjny w wyroku żądania zasądzenia kosztów sądowych jest uchybieniem proceduralnemu które wszakże nie może być powodem uchylenia wyroku w drodze kasacji, natomiast stanowi podstawę w myśl art. 810 cz. 2 u. p. c. do zwrócenia sądowi apelacyjnemu sprawy celem uzupełnienia wyroku orzeczeniem o kosztach. (12. 1. 1928 r. I. C. 492/27).

Art. 836. Zarzuty przeciwko przywróceniu terminu kasacyjnego winny być zgłoszone w odpowiedzi na skargę kasacyjną w okresie, przeznaczonym na złożenie tej odpowiedzi (art. 170, 189, 760 i 801 u. p. c.). Przeto zarzuty w tym przedmiocie, podniesione na rozprawie w: Sądzie Najwyższym, nie ulegają rozpoznaniu. (30. 12. 1927 r. I. C. 467/27).

W. Miszewski,
Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (b. zabór austriacki)

Kodeks cywilny.

§ 26. Konwent zakonny jest osobą prawną. (O. z 17. 1. 1928 Rw. 2471/27).

§ 64. Małżeństwo obywatela polskiego wyznania mojżeszowego zawarte w Londynie z obywatelką niemiecką wyznania ewangelickiego jest ważne, jeżeli małżonkowie nie mają zamiaru mieszkać w kraju. (O. z 7. 12. 1927 Rw. 1775/27).

§ 74. Małżeństwo zawarte w czasie wojny przez żołnierza, który przez niezgodne z prawdą przedstawienie, jakoby szedł na front, uzyskał zwolnienie od dwóch zapowiedzi, jest nieważne. (O. z 7. 12. 1927 Rw. 744/27).

§ 276. Uprawnienie kuratora absentis do zeznania kwitu ekstabulacyjnego imieniem kuranda nie może być badane w drodze procesowej, jeżeli kwit ten został zatwierdzony przez sąd kuratelarny. (O. z 15. 11. 1927 Rw. 807/27).

§ 355. Do roszczeń właściciela nieruchomości o równowartość owoców pobranych przez posiadacza w złej wierze nie mają zastosowania przepisy o przedawnieniu z § 1489 u. c. (O. z 1. 2. 1928 Rw. 1051/27).

§ 536. W miejsce spadkobiercy oznaczonego w rozporządzeniu ostatniej woli, który zmarł przed testatorem, wstępują ustawowi spadkobiercy testatora a nie niedoszłego spadkobiercy testamentowego. (O. z 17. 1. 1928 R. 982/27).

§ 552. W sporze o unieważnienie rozporządzenia ostatniej woli, sąd badać ma tylko te przyczyny nieważności, na które powód się powołał, nie ma zaś badać z urzędu, czy nie zachodzi z innych przyczyn nieważność rozporządzenia. (O. z 9. 11. 1927 Rw. 1866/26).

§ 829. Współwłaściciel lasu nie może ważnie sprzedać drzewostanu z fizycznie wydzielonej części lasu. (O. z 9. 11. 1927 Rw. 1792/26).

§ 829. Współwłaściciel budynku zajmujący w budynku mieszkanie, nie może bez zgody większości współwłaścicieli odstąpić tego mieszkania osobie innej, choćby przeniósł na nią jednocześnie swój udział. (O. z 7. 12. 1927 Rw. 1855/27).

§ 879 i dekret nadworny z 6 czerwca 1833 Nr. 277 Zus. Umowa, którą wierzyciel hipoteczny, wdrażając postępowanie licytacyjne zobowiązuje się wobec właściciela nabyć na licytacji realność obciążoną nie poniżej pewnej oznaczonej sumy, następnie realność tę sprzedać i wydać dłużnikowi zysk osiągnięty ze sprzedaży realności, jest ważna. Umowa taka nie jest umową powierniczą. (O. z 28. 6. 1927 Rw. 1158/25).

§ 920. Sprzedawca, który otrzymał cenę kupna w złotych, obliczoną według równowartości dolarów, zwrócić ma w razie rozwiązania umowy cenę w złotych obliczoną według kursu dolara z daty zwrotu. (O. z 23. 8. 1927 Rw. 372/27).

§ 970. Współwłaściciele hotelu odpowiadają solidarnie za szkodę gościa. (O. z 10. 12. 1927 Rw. 1215/27).

§ 1072. Prawo pierwokupu może być ustanowione niezależnie od umowy kupna sprzedaży. (O. z 10. 12. 1927 Rw. 1298/27).

§ 1073. Uprawniony z prawa pierwokupu nie może żądać wpisu swego prawa do księgi gruntownej bez wyraźnej w tym kierunku umowy stron. (O. z 10. 12. 1927 Rw. 1298/27).

§ 1294. Organista nie ma przeciw proboszczowi lub kościółowi roszczenia o wynagrodzenie mu kołody zbieranej przed Bożem Narodzeniem, której od parafjan nie pobrał. (O. z 30. 11. 1927 Rw. 1204/27).

§ 1333 i § 3 a rozp. z 30 grudnia 1924, poz. 1075 DURP. Przepisy rozporządzeń z r. 1924 i następnych o wysokości odsetek prawnych nie mają zastosowania, jeżeli dłużnikowi służy

prawo zwłoki, czy to z ustawy, czy z mocy orzeczenia sądownego. (O. z 30. 11. 1927 Rw. 1174/27).

§ 1460. Do nabycia prawa własności przez zasiedzenie nie wystarcza samo pilnowanie i strzeżenie lasu, gdyż czynności te nie są używaniem lasu według głównego jego celu gospodarczego. (O. z 17. 1. 1928 Rw. 30/28).

Rozporządzenie o przerachowaniu.

§ 40. Uznanie przez sąd wierzytelności za umorzoną na podstawie układu dokonanego w markach polskich w ilości nie odpowiadającej przepisom o przerachowaniu nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu drogą skargi przerachowania i uiszczenia wierzytelności w kwocie odpowiadającej przepisom o przerachowaniu. (O. z 1. 2. 1928 Rw. 1754/27).

§ 43. Wierzyciele czeszy mogą na zasadzie traktatu z 23 kwietnia 1925, poz. 256 DURP. z r. 1926 dochodzić przerachowania swych roszczeń przeciw dłużnikom osobistym, chociażby ich wierzytelność na podstawie układu nie odpowiadającego przepisom o przerachowaniu uznano sądownie za umorzoną i prawo zastawu wykreślono. (O. z 27. 12. 1927 Rw. 2239/27).

§ 43. Wierzyciel, będący obywatelem austriackim, nie ma prawa do przerachowania, chociażby w czasie ogłoszenia rozporządzenia z 14 maja 1924, poz. 441 DURP. był jeszcze obywatelem polskim. (O. z 27. 12. 1927 R. 1047/27).

§ 43. Jeżeli wierzytelność, która ma być przerachowana, powstała pierwotnie na rzecz krajowca, który ją cedował cudzoziemcowi, a ten ją przeniósł znów na krajowca, ograniczenia § 43 nie mają zastosowania. (O. z 30. 11. 1927 Rw. 873/27).

§ 47. Przerachowania można dokonać także w postępowaniu egzekucyjnym. Przeciw zgodnym uchwałam sądów niższych, dotyczących przerachowania w tem postępowaniu rekurs nie jest dopuszczalny. (O. z 17. 1. 1928 R. 35/28).

§ 47 ust. 5. Przerachowanie roszczenia w postępowaniu niespornem nie stanowi samo dla siebie tytułu egzekucyjnego, jeżeli roszczenie przerachowane nie było już poprzednio ustalone tytułem egzekucyjnym. (O. 9. 11. 1927 R. 491/27).

§ 49. Do przerachowania należności Skarbu Państwa z tytułu pożyczki właściwa jest ta władza, która udzieliła pożyczki lub która przejęła czynności tej władzy, nie zaś Prokuratoria Generalna Rzpltej Polskiej. Władza ta nie może przerachować zabezpieczenia hipotecznego na kwotę wyższą niż

przewidzianą w § 33 rozporządzenia o przerachowaniu. (O. z 17. 1. 1928 R. 2/28).

Ochrona lokatorów.

Art. 3 i 33 ust. 2. Umowa o komorne za najem lokalu sklepowego zawarta przed wejściem w moc ustawy z 11 kwietnia 1924, poz. 406 DŪRP. obowiązuje strony i po wejściu tej ustawy w moc. (O. 9. 11. 1927 Rw. 1632/27).

Art. 9. Za podnajem pokoju z większego mieszkania należy płacić podwyżki według wielkości całego mieszkania. Przepisy o czasowym wstrzymaniu podwyżek od mieszkań jedno-pokojowych nie mają zastosowania do podnajmu jednego pokoju z większego mieszkania. (O. z 17. 1. 1928 Rw. 81/28).

Art. 10. Roszczenie o zwrot odstępnego może być drogą zarzutów dochodzone tylko w ciągu sześciu miesięcy od zapłaty odstępnego. (O. z 9. 11. 1927 Rw. 1632/27).

Art. 10. Lokator nie ma prawa do żądania zwrotu nadpłaty czynszu za lokal handlowy uskutecznionej ponad czynsz ustawowy. (O. z 9. 11. 1927 Rw. 1632/27 i z 1. 2. 1928 Rw. 2042/27).

Art. 11, ust. 2, p. 8. Mieszkanie wynajęte może być lokatorowi wypowiedziane, jeżeli obok tego mieszkania ma także mieszkanie służbowe. Domownik, pozostawiony w mieszkaniu przez lokatora opuszczonem, nie korzysta z ochrony lokatorów. (O. z 25. 5. 1927 Rw. 931/27).

Art. 11, ustęp ostatni. Jeżeli lokator zgodził się w ugodzie sądowej na ustąpienie z mieszkania za dostarczeniem mu przez właściciela innego mieszkania a dostarczone to inne mieszkanie nie jest odpowiednie, lokator może żądać tylko wstrzymania egzekucji a nie unieważnienia ugody. (O. z 17. 1. 1928 Rw. 34/28).

Postępowanie sądowe.

§ 6 proc. cyw. Przełożony domu zakonnego jest uprawniony do samodzielnego wniesienia wypowiedzenia co do mieszkania oddanego w najem w budynku zakonnym. (O. z 17. 1. 1928 Rw. 2471/27).

§ 14 pr. cyw. Osoby, pozwane o solidarną zapłatę roszczenia nie stanowią jednolitego uczestnictwa sporu. (O. z 10. 12. 1927 Rw. 1215/27).

§ 502 proc. cyw. Jeżeli roszczenia dochodzone łączną skargą przez dwóch powodów dotyczą odmiennych przedmiotów i polegają na odmiennych tytułach prawnych, nie moż-

na ich zliczać przy oznaczaniu granicy wartości miarodajnej dla dopuszczalności rewizji. (O. z 7. 12. 1927 Rw. 2222/27).

§ 540. proc. cyw. W sporze o wznowienie postępowania rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji co do pytania, czy nowo wprowadzone dowody mogły być wpłynąć na przekonanie sądu, wchodzi w zakres oceny dowodowej i dla tego nie może być zaskarżone w postępowaniu rewizyjnym. (O. z 13. 12. 1927 Rw. 2109/27).

§ 286 ord. egz. Przy rozdziale ceny kupna za ruchomości sprzedane egzekucyjnie podatek przemysłowy ma pierwszeństwo przed czynszem najmu. (O. z 15. 11. 1927 R. 822/27).

§ 289 ord. egz. Dopuszczalność rekursu od uchwały drugiej instancji w sprawie rozdziału licytacyjnej ceny kupna za sprzedane ruchomości zależy od wysokości masy rozdziałowej. (O. z 17. 1. 1928 R. 936/27).

§ 370. ord. egz. Przysięga wyjawienia może być żądana także w postępowaniu zmierzającemu do zabezpieczenia egzekucji. (O. z 21. 12. 1927 R. 1010/27).

§ 9 pat. niesp. Episkopat grecko-katolicki jest uprawniony do wnoszenia w postępowaniu spadkowym rekursów w sprawie legatów na rzecz kościoła grecko-katolickiego. (O. z 7. 12. 1927 R. 638/27).

§ 38 ustawy galicyjskiej z 20 marca 1874 Dz. u. kr. Nr. 29 o księgach gruntowych. Oznaczenie terminu rozpoczęcia prac około odnowienia wykazów hipotecznych zniszczonych podczas wojny należy do administracji sądowej, a nie do orzecznictwa. (O. z 10. 12. 1927 R. 898/27).

Prawo handlowe.

Art. 281 kod. handl. Gwarancja banku, udzielona do kwoty oznaczonej cyfrowo, gaśnie, gdy dłużnik, za którego bank przyjął gwarancję, spłacił swój dług w wysokości kwoty zagwarantowanej, chociażby pozostał dłużny jeszcze dalszą sumę ponad tę kwotę. (O. z 21. 12. 1927 Rw. 1232/27).

Rozp. z 10 października 1924, poz. 862 DURP. Państwo-wa Dyrekcja Wzajemnych Ubezpieczeń nie odpowiada za wypadki spowodowane pożarem domu, który wprawdzie podlegał obowiązkowi ubezpieczenia, nie był atoli zgłoszony da ubezpieczenia. (O. z 30. 11. 1927 Rw. 2099/27).

§ 176 ord. upadł. Przepis o niedopuszczalności rekursu rewizyjnego od orzeczeń drugiej instancji zatwierdzających uchwałę pierwszej instancji i od orzeczeń drugiej instancji

o kosztach ma zastosowanie także w postępowaniu upadłościowym. (O. z 27. 12. 1927 R. 960/27).

§ 47 ord. układowej. Za chwilę miarodajną dla oceny ważności umów zapewniających wierzycielom szczególne korzyści należy uważać już czas, kiedy dłużnik stał się niewypłacalny. Chwila ta może być wcześniejsza, ale nie późniejsza od chwili wniesienia podania o otwarcie postępowania układowego. Ważność umów wspomnianych należy oceniać tylko łącznie z pozytywnym wynikiem postępowania układowego, a więc ze stanowiska przyjscia lub nie przyjscia do skutku układu. (O. z 29. 12. 1927 Rw. 46/27).

Dr. Włodzimierz D b a ł o w s k i,
Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (b. zabór pruski)

Konstytucja.

Art. 81. 1. Nadanie poszczególnym podmiotom praw lub włożenie na nich obowiązków na zasadzie istniejącego przedmiotowego stanu prawnego nie jest aktem ustawodawczym, lecz zarządzeniem administracyjnym, którego istoty nie zmienia fakt, że zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26. czerwca 1926 o poleceniu Prokuratorji Generalnej R. P. zastępstwa komunalnego Banku Kredytowego w Poznaniu (Dz. U., poz. 503/25) jest takim właśnie zarządzeniem administracyjnym a sądy nie są powołane do badania jego ważności. (2. 12. 27, 195/27).

Kodeks cywilny.

§ 119. Kontraktu kupna-sprzedaży nieruchomości, w którym kupujący zobowiązał się pozostawić sprzedawcy dożywotnio część mieszkania oraz dostarczać wymiaru, sprzedawca nie może zacząć z powodu błędu, gdy się okaże, że kupujący i jego rodzina są w stosunku do sprzedawcy ludźmi przykrymi i kłótliwymi. (12. 11. 27. 177/27).

§ 123. Groźba wniesienia, uzasadnionego zresztą, doniesienia karnego przeciw synowi jest groźbą bezsprzeczną, jeśli się jej używa celem zniewolenia rodziców do wynagrodzenia szkody, przez syna zrządzonej. (18. 11. 27, 288/27).

§ 138. 1. Do przyjęcia nieważności umowy jako sprzeciwiającej się dobrem obyczajom jest konieczne, aby umowa przedstawiała się jako przeciwna dobrem obyczajom ze swego ogólnego charakteru, a więc z ogólnego ujęcia treści, motywów i celu. (21. 10. 27. 146/27).

2. Kontrakt kupna-sprzedaży, w którym podano wyższą cenę niż w rzeczywistości umówioną aby przez to powstrzymać osobę uprawnioną od wykonania przysługującego jej prawa pierwokupu, sprzeciwia się dobrem obyczajom. (28. 10. 1927. 148/27).

3. Układ między ojcem a opiekunem nieślubnego dziecka o przyszłe utrzymanie jest nieważny, jeśli przy jego zawarciu wyzyskano niedoświadczenie opiekuna, który ze względu na swoje skromne wykształcenie i warunki życiowe nie orjentował się w chwili zawarcia układu w zawikłanych (wskutek inflacji) stosunkach pieniężnych. (9. 12. 27. 138/27).

§ 170. Przepisy o ochronie osób trzecich przy udzieleniu i cofnięciu pełnomocnictwa stosują się odpowiednio do wypadków udzielenia żonie przez męża zezwolenia na rozporządzenie wniesionem mieniem. (23. 12. 27. 247/27).

§ 286. Odszkodowanie za zwłokę nie jest identyczne z odszkodowaniem za niewypełnienie w myśl przepisu § 326 k. c. (7. 11. 27. 271/28).

§ 320. Odsetki umowne od skredytowanej ceny kupna nie przestają biec w okresie, w którym kupujący słownie odmawia zapłaty ceny kupna do czasu skutecznego wzajemnego świadczenia sprzedawcy. (12. 11. 27. 194/27).

§ 346. Kupujący ponosi koszty sporządzenia kontraktu kupna sprzedaży nieruchomości oraz opłat stemplowych i w razie odstąpienia od umowy nie może żądać ich zwrotu od sprzedawcy. (7. 10. 27. 119/27).

§ 504. Zawarcie innego kontraktu jak umowy kupna-sprzedaży nie uprawnia do wykonania prawa pierwokupu. Przepisy rozporządzenia z dnia 23. grudnia 1918. (Zb. u. prusk. str. 2/19) nie czynią w tej zasadzie prawnej wyłomu. (23. 12. 1927. 245/27).

§ 566. Czas trwania dzierżawy należy do istotnych części umowy dzierżawnej i skoro go w kontrakcie piśmiennym nie wyrażono, kontrakt traci w całości znaczenie umowy piśmiennej. (10. 7. 25. 152/25).

§ 676. Kto w pewnym zakresie udziela rad zawodowo, przyjmuje na siebie milcząco odpowiedzialność za szkodę, powstałą wskutek zastosowania się do rady. Odpowiedzialność

ta rozciąga się poza granice, określone w przepisach § 278 k. c, jeśli przy udzieleniu rady ręczono za jej skuteczność. (16. 12. 1927. 257/27).

§ 810. Agent handlowy może żądać od kupca, dla którego był czynny, by mu zezwolił na przejrzanie ksiąg handlowych, jeśli wydany mu wyciąg jest wielce niedokładny i każe przypuszczać, że nie zawiera wszystkich transakcyj, od których agentowi prowizja się należy. Niedokładność taka nie zachodzi, jeśli idzie tylko o jedną transakcję, co do której strony się sprzeczą czy z niej przysługuje agentowi prowizja czy nie. (14. 3. 24. 15/24).

§ 823. Odpowiedzialność właściciela domu za szkodę, powstałą wskutek nienależytego utrzymania chodnika opiera się na przepisie § 823 k. c. Do zwolnienia właściciela od odpowiedzialności nie wystarcza udowodnienie, że przy wyborze dozorczy domowego, któremu zlecono posypywanie chodnika piaskiem podczas gołoledzi, dołożono należytej staranności. (16. 12. 27. 257/27; 2. 12. 27. 312/27).

§ 1376 1. 3. Kontrakt kupna-sprzedaży nieruchomości, należącej do mienia wniesionego, nie staje się ważny w myśl § 313 zd. 2. k. c, jeśli przewłaszczenia dokonał mąż bez przyzwolenia żony. (28. 10. 27. 148/27).

§ 1564. W sporze rozwodowym, w którym przytoczono kilka przyczyn rozwodu, już po zbadaniu jednej z nich Sąd winien wydać wyrok, skoro tylko dopuszczalność rozwodu i kwestja winy zostaną należycie ustalone. Żadna strona nie może się domagać, aby zbadano jeszcze inne przytoczone przyczyny rozwodu. (30. 9. 27. 117/27).

§ 1568. 1. Obowiązujące prawo nie zna kompensaty uchybień przeciw obowiązkom, które małżeństwo nakłada na małżonków.

2. Czy od małżonka można wymagać, by dalej pozostawał w małżeństwie, zależy od sposobu, w jaki odczuwa uchybienia drugiego małżonka.

3. Naruszenie obowiązków małżeńskich, samo w sobie ciężkie, może charakter ten stracić, gdy zostało wywołane poniekąd zachowaniem się drugiego małżonka. (Wyrok Pełnego kompletu z dnia 15. 10. 27. 5/27).

§ 1714. Zatwierdzenie przez Sąd opiekuńczego układu, który jest nieważny, nie pozbawia opiekuna możliwości dochodzenia jego nieważności drogą sporu przeciw ojcu nieślubnemu. (9. 12. 27. 138/27).

§ 2211. Sporządzenie testamentu nie jest rozporządzeniem i małoletni może samodzielnie sporządzić testament przez ustne oświadczenie co do całego swego majątku nawet wtedy, gdy w skład majątku wchodzi przedmioty odziedziczone, podlegające zarządowi wykonawcy testamentu. (7.10. 27.121/27).

§ 2237. Obowiązujące przepisy nie wymagają, by czynności złączone z sporządzeniem testamentu, świadkowie testamentowi rozumieli i w pamięci swej zachowali, byleby zdolności tej nie byli pozbawieni. (7. 10. 27. 121/27).

§ 2239. „Rozprawa” w znaczeniu tego przepisu obejmuje oświadczenie woli testatora według § 2238 k. c. oraz oświadczenia i czynności, określone w §§ 2242—2245 k. c. Przygotowanie rozmowy notariusza z testatorem oraz pisanie protokołu nie należą do czynności, objętych pojęciem „rozprawy” i mogą się odbywać w nieobecności świadków testamentowych. (7. 10. 27. 121/27).

Kodeks handlowy.

§ 383. Komisant działa wprawdzie na rachunek komitenta, niemniej jednak imieniem własnym i z zawartych przez się umów jest sam uprawniony i zobowiązany. (5. 1. 28. 299/27).

Prawo wekslowe.

Art. 16. Zarzut, że weksel oddany i podpisany w stanie niewypełnionym, później wypełniono niezgodnie z wolą osób podpisanych, jest dopuszczalny przeciw posiadaczowi w złej wierze. (25. 11. 27. 243/27).

Art. 43. Posiadacz weksłu nie może go wypełnić późniejszą datą płatności niż umówiono. (25. 11. 27. 243/27).

Art. 68. W wypadku, gdy treść weksłu wskazuje tę samą osobę jako wystawcę i remitenta, okoliczność, że podpis jej jako wystawcy jest podrobiony, nie czyni weksła nieważnym i nie pozbawia posiadacza weksła charakteru posiadacza prawnego. (2. 12. 27. 252/27).

Art. 100. 1. Wypełnienie weksła niezgodnie z umową nie czyni weksła nieważnym.

2. Nietylko wystawca, lecz również żyrant, który podpisał weksel niewypełniony, odpowiada wekslowo.

3. Zobowiązany wekslowo nie może korzystać z zarzutu, iż weksel wypełniono niezgodnie z jego wolą, gdy posiadacz weksła jest w dobrej wierze i gdy weksel przeszedł na niego po wypełnieniu. (30. 12. 27. 280/27).

**Ustawa z dnia 30. maja 1908. o umowie ubezpieczenia
(Dz. U. Rzeszy, str. 203 i nast.).**

§ 3. Wniosek ubezpieczonego o zmianę sumy ubezpieczeniowej, określonej w istniejącej już umowie ubezpieczenia, jest samoistną ofertą zawarcia nowej umowy ubezpieczenia. (18. 11. 27. 168/27).

§ 43. Złożenie wniosku o ubezpieczenie do rąk agenta, który nie posiada uprawnień, oznaczonych w § 45, ma to znaczenie, że od tej chwili zaczyna biec czasokres, przez który wnioskodawca jest ofertą swą związany. Umowa sama przychodzi do skutku dopiero przez przyjęcie oferty przez adresata w myśl §§ 147 i nast. k. c. (18. 11. 27. 168/27).

**Rozporządzenie o przerachowaniu zobowiązań prywatno-
prawnych.**

§ 29 a. W okresie wahanja się cen nieruchomości orzeczenie znawcy, wydane co do wartości nieruchomości na ośm miesięcy przed zamknięciem ustnej rozmowy nie może stanowić podstawy do przeliczenia dłuższej ceny kupna. (23. 12. 27. 234/27).

Ustawa o postępowaniu cywilnem.

§ 274. 1. 2. a) Sporami cywilnymi są spory w przedmiocie skutków prawnych prawa cywilnego w przeciwieństwie do takich skutków prawa publicznego. Miarodajny jest przeto stosunek prawny, z którego wypływa roszczenie albo inny skutek prawny a nie t. zw. tytuł prawny lub prawno-majątkowa właściwość roszczenia. (16. 12. 27. 249/27).

b) O słuszności decyzji odmawiającej wypłaty, choćby nawet już przyznanej renty inwalidzkiej (zob. Dz. U. poz. 195/21, 608/22), orzekają władze administracyjne z wyłączeniem sądów powszechnych. (16. 12. 27. 249/27).

c) Droga sądowa jest niedopuszczalna dla skargi właściciela posiadłości o zwrot sum, zapłaconych przymusowo z tytułu kosztów naprawy drogi powiatowej w obrębie granic jego posiadłości. (1. 7. 27. 48/27).

§ 321. Zaniechanie orzeczenia o pewnem roszczeniu może dać jedynie podstawę do wniosku o uzupełnienie wyroku. W żadnym razie nie można pominiętego roszczenia dochodzić drogą środków odwoławczych. (16. 12. 27. 95/27).

§ 384.1. 2. Uchylenie się świadka od zeznań samo przez się nie uzasadnia jeszcze wniosku, że świadek dopuścił się odnoś-

nego przestępstwa (cudzołóstwa). Ustalenie takie jest jednak niewadliwe, gdy opiera się na ocenie odmowy zeznań w związku z całokształtem wyników rozprawy, które również za tem przemawiają. (30. 9. 27. 117/27).

§ 392. Z powodu naruszenia tego przepisu nie można się zaliczyć skutecznie, jeśli świadek był słuchany przez sędziego wezwanego na obszarze, gdzie obowiązuje prawo zaprzysięgania świadka przed przesłuchaniem. (23. 12. 27. 247/27).

§ 511. Przesłanką dopuszczalności środka prawnego jest, by wnoszący ów środek prawny był zaskarżonem orzeczeniem uciążony. (16. 12. 27. 95/27).

§ 571. Niedopuszczalność zażalenia nie zwalnia Sądu, którego rozstrzygnięcie zaskarżono, od obowiązku zbadania i załatwienia zażalenia, gdy uzna je za uzasadnione. (24. 11. 27. 208/27).

§ 717. Skardze opartej na przepisie § 717. u. p. c, pozwany (powód w sporze poprzednim) może przeciwstawić swoje roszczenia, wypływające z podstawowego stosunku prawnego, o ile z roszczeniami temi z przyczyn materialnoprawnych nie został prawomocnie oddalony. (14. 12. 27. Ds A. 5/27).

§ 719. Niemożność zwrotu szkody ze strony wierzyciela a nie brak obowiązku do odszkodowania, czyni szkodę niepowetowaną. (12. 12. 27. 350/27).

Wojciech Trampler,
Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo

Najwyż. Trybunału Administracyjnego

I. Postępowanie przed Najwyższym Trybunałem Administr.

76. Pozostawienie bez biegu przez Ministra Sprawiedliwości zaopinowanej przychylnie przez Sąd Apelacyjny próśby do Prezydenta R. P. o złagodzenie kary więzienia (art. 974¹ i 974² ros. u. p. k.) nie jest aktem administracyjnym w rozumieniu art. 1 ustawy o N. T. A. (22. 10. 1927 r. L. Rej. 3031/25).

77. Najwyższy Trybunał Administracyjny nie jest powołany do badania legalności postępowania administracyjnego w sprawach administracyjno-karnych, pozostającego w integralnej łączności z samemże orzeczeniem. (27. 10. 1927 r. L. Rej. 3023/25).

78. Orzeczenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wydawane na zasadzie art. 85 ustęp drugi ustawy z dn. 13 lipca 1920 o szkołach akademickich poz. 494 Dz. U., w przedmiocie uznawania świadectw dojrzałości wystawionych przez szkoły prywatne i obce za równoważne z takimi świadectwami państwowych szkół średnich ogólnokształcących, należą do zakresu swobodnej oceny tej władzy. (11. 10. 1927 r. L. Rej. 1929/26).

II. Postępowanie przed władzami administracyjnymi.

79. W wypadkach, gdy w postępowaniu przed władzami administracyjnymi wynika kwestja proceduralna, nie przewidziana przepisami postępowania administracyjnego, posiłkowoć należy przepisami ustawy postępowania cywilnego w związku z odpowiedniami postanowieniami prawa cywilnego. (14. 11. 1927 r. L. Rej. 2818/25).

80. Orzeczenia wojewody, wydane z mocy uprawnień, przewidzianych w art. 22 rozporządzenia Rady Ministrów

z dnia 14. 3. 21 r. poz. 234 Dz. Ust. względnie art. 22 takiegoż rozporządzenia z dnia 13. 11. 1919 r. poz. 490 Dz. Ust. zmieniające orzeczenia lub decyzje podległych mu władz i urzędów w trybie nadzoru są w tym wypadku orzeczeniami władzy administracyjnej pierwszej instancji, przeto odwoływać się do nich należy do odnośnego przełożonego Ministra, nie zaś zwracać się bezpośrednio ze skargą do Najw. Tryb. Administracyjnego, bowiem byłoby to niewyczerpaniem administracyjnego toku instancyj. (14. 10. 1927 r. L. Rej. 2599/26).

III. Sprawy urzędnicze.

81. Na obszarze Sądów Apelacyjnych Warszawskiego i Lubelskiego kompetentna władza może przenieść w rozumieniu punktu III. § 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16. lipca 1924 r. poz. 703 Dz. Ust. aplikanta egzaminowanego do miejscowości, nie będącej siedzibą Sądu Okręgowego. (1. 10. 1927 r. L. Rej. 5226/26).

82. Przewidziane w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 1924 r. o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach i urzędach państwowych poz. 631 Dz. Ust. uzgodnienie istniejącego dotychczas stanu rzeczy we władzach i urzędach państwowych z ustanowioną rozporządzeniem tem tabelą stanowisk, tylko wówczas powodować winno przemianowanie urzędnika na inne stanowisko, jeśli zajmowane przezeń dotąd nie jest przewidziane w tabeli stanowisk danej władzy i dla odpowiedniej ich kategorii. (29. 1. 1927 r. L. Rej. 3454/25).

83. O tem, czy urzędnik z działu Ministerstwa Spraw Zagranicznych jest urzędnikiem służby wewnętrznej, czy też urzędnikiem służby zewnętrznej, decyduje nie rodzaj zleconych mu przez władzę czynności służbowych, lecz charakter zajmowanego przez niego stanowiska. (7. 10. 1927 r. L. Rej. 1247/27).

84. Postanowienie § 1 art. 9 ustawy z d. 5 grudnia 1923 r., poz. 1107 Dz. Ust. o uposażeniu sędziów w sądownictwie powszechnem i administracyjnem oraz prokuratorów — stosuje się i do tych sędziów i prokuratorów, którzy mianowani zostali z grupy wyższej do niższej przed wejściem w życie tej ustawy. (22. 9. 1927 r. L. Rej. 1712/25).

85. Do chwili wejścia w życie ustawy z dnia 17. lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej poz. 164 Dz. Ust. stosunki służbowe urzędników T. W. S. utworzonego ustawą 7. dnia 30 stycznia 1920 r. poz. 61 Dz. Ust. normowały obowiązujące urzędników b. Wydziału Krajowego ustawy krajowe,

a w szczególności Ustawa z dnia 23 marca 1866 roku. (28. 9. 1927 r. L. Rej., 1146/25).

86. Do zaliczenia urzędnikom T. W. S. do wysługi emerytalnej na podstawie art. 97 ustawy emerytalnej lat pracy zawodowej nie jest niezbędne orzeczenie komisji weryfikacyjnej, ustanowionej na podstawie art. 19 ustawy z dnia 13 lipca 1920 roku, poz. 429 Dz. Ust. o ile zaliczenie to nastąpiło w dekreście nominacyjnym. (28. 9. 1927 r., L. Rej. 1146/25).

87. Pracownikowi państwowemu, skaranemu dyscyplinarnie na karę nagany, któremu kara ta darowana została na mocy art. 1 i 5 ustawy amnestyjnej z dnia 6 lipca 1923 r., poz. 555 Dz. Ust. R. P. należy wliczyć do wysługi emerytalnej czas zawieszenia w służbie. (2. 6. 1927 r. L. Rej. 914/23).

88. Władza, która przeniosła z urzędu w stan spoczynku pracownika kolejowego, opierając to zarządzenie omyłkowo na rzekomem uzyskaniu przez tego pracownika prawa do pełnego uposażenia emerytalnego, nie może w celu sprostowania swej omyłki uchylić swego zarządzenia o przeniesieniu w stan spoczynku tylko w części stwierdzającej uzyskanie przez danego pracownika prawa do pełnego uposażenia emerytalnego, lecz winna uchylić to zarządzenie w całości (§ 130 ustęp 2 a i ustęp 1 c austriackiej ordynacji służbowej dla kolejowców i art. 19, 29 i 30 ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 roku poz. 46/24 Dz. U.). (28. 9. 1927 r. L. Rej. 2733/25).

89. Władze właściwe w myśl art. 97 ustawy emerytalnej do przyznawania i wymierzania uposażenia emerytalnego względnie pensji wdowiej i sierocy przy stwierdzeniu faktu kwalifikowanego obywatelstwa patentów, wymaganego na podstawie art. 82, 87 i 95 ustawy emerytalnej, nie są powołane do merytorycznego badania sprawy obywatelstwa patentów, lecz opierać się winny na wydanych w tym względzie orzeczeniach władz, uprawnionych do tego z mocy ustawy z dnia 20. stycznia 1920 r., poz. 44 Dz. Ust. i rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 7 czerwca 1920 r., poz. 320 Dz. Ust. (9. 6. 1927 r. L. Rej. 3433/25).

90. Brak faktycznej, a nie sądownie orzeczonej, wspólności małżeńskiej (art. 78 ust. 1 ustawy z d. 11. grudnia 1923 r.) nie uzasadnia odmowy wdowie (wdowcowi) przyznania pośmiertnego. (20. 9. 1927 r. L. Rej. 1706/25).

91. a) Nie jest zgodny z art. 20 ustawy inwalidzkiej z dnia 18. 3. 1921, poz. 195 Dz. Ust. przepis § 126 pkt. c. 2 rozporządzenia wykonawczego z dnia 10 stycznia 1923 r., poz. 132 Dz. Ust., uzależniający przyznanie rodzicom zaopatrzenia inwa-

lidzkiego od złożenia świadectwa lekarza powiatowego, stwierdzającego ich z u p e ł n ą niezdolność do zarobkowania (100 %).

b) Przepis art. 3 pkt. e ustawy z dnia 18 marca 1921 r., poz. 195 Dz. Ust. nadający „rodzicom” prawo do zaopatrzenia inwalidzkiego, ma zastosowanie do matki nieślubnej. (2. 6. 1927 r. L. Rej. 2565/25).

92. Władza przełożona wobec ogłoszenia rozporządzenia Prezydenta Rzplitej, wydanego w wykonaniu art. 84 ustawy z dnia 11. grudnia 1923 r. poz. 46/24 Dz. Ustaw dopiero w dniu 27. stycznia 1925 r., poz. 77 Dz. Ust. nie była uprawniona do zmniejszania przed ukazaniem się tego rozporządzenia bez osobnego orzeczenia, wydanego na podstawie rzeczonyj ustawy, dokonywanych już wypłat emerytalnych. (2. 6. 1927 r. L. Rej. 2916/25).

93. § 104 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych, Skarbu oraz Pracy i Opieki Społecznej z d. 10. stycznia 1923 roku, poz. 132 Dz. Ust. nadający Inwalidzkim Komisjom Odwoławczym również charakter instancji nadzorczych w stosunku do Komisj wojskowo-lekarskich, nie jest sprzeczny z ustawą inwalidzką z d. 18. marca 1921 r., poz. 195 Dz. Ust. (6. 10. 1927 r. L. Rej. 1971/25).

94. Zawodowym wojskowym nie zalicza się do wysługi emerytalnej czasu służby, spędzonego po dniu 1. 11. 1917 r. w składzie t. zw. rosyjskiego korpusu posiłkowego poza granicami b. cesarstwa rosyjskiego. (18.10.1927 r. L. Rej. 2618/25).

95. Postanowienia art. 45 Tymczasowych Przepisów Służbowych dla urzędników państwowych z dnia 11 czerwca 1918 roku (D. P. Nr. 6 p. 13), dotyczące trzymiesięcznej odprawy zwalnianych ze służby funkcjonarjuszów państwowych, którzy nie nabyli prawa do emerytury, uchylony został postanowieniem art. 44 ustawy emerytalnej z dnia 11. 12. 1923 r. (D. U. p. 46. 1924 r.), jako ustawy późniejszej. (24. 10. 1927 r. L. Rej. 2510/25).

96. Rada Ministrów władną była do oznaczenia terminu wejścia w życie rozporządzenia z d. 4. 11. 1925 Dz. U., poz. 827 na dzień 1 stycznia 1926, a nie 1-go października 1923, albowiem rozporządzenie to dotyczy przedmiotu, unormowanie którego w myśl art. 83 ustawy emerytalnej z dnia 11. 12. 1923 pozostawione zostało swobodnemu uznaniu tejże Rady Ministrów. (2. 11. 1927 r. L. Rej. 1048/25).

96. Rada Ministrów władną była do oznaczenia terminu wejścia w życie rozporządzenia z d. 4.11.1925 Dz. U., poz. 827 na dzień 1 stycznia 1926, a nie 1-go października 1923, albo-

wiem rozporządzenie, to dotyczy przedmiotu, unormowanie którego w myśl art. 83 ustawy emerytalnej z dnia 11. 12. 1923 pozostawione zostało swobodnemu uznaniu tejże Rady Ministrów. (2. 11. 1927 r. L. Rej. 1048/25).

97. Etatowa służba w Dowództwie Kolei Wojskowych Litewskich i w administracji kolejowej t. zw. Litwy Środkowej jest policzalną do wysługi emerytalnej narówni ze służbą państwową polską. (5. 11. 1927 r. L. Rej. 2081/25).

IV. Sprawy skarbowe.

A. Cła i Monopole.

98. Skóry futrzane baranie, poddane garbowaniu wyprawą chlebową (zakwaska chlebowa), podlegają opłacie cła wedle poz. 56 p. 3 lit. b. taryfy celnej, stanowiącej załącznik do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 czerwca 1924 r. Dz. Ust., poz. 540. (30. 9. 1927 r. L. Rej. 1226/27).

99. Opłacie dodatkowej na zasadzie części A. 5 b) taryfy, dołączonej do art. 78, 85 ustawy z 31 lipca 1924, poz. 756 Dz. Ust., podlegają fabryki wódek gatunkowych od ilości przerebionego w czasie od dnia 4. października do 31 grudnia 1924 spirytusu, przekraczającej w sumie od 1. stycznia 1924 razem 60.000 litrów 100/0 spirytusu. (7. 11. 1927 r. L. Rej. 3072/25).

B. Należytości i opłaty.

100. Z przepisów art. 6 ustawy z dnia 31. marca 1922, poz. 263 Dz. U. oraz art. 20 ustawy z dnia 24. marca 1923, poz. 296. Dz. U. oraz postanowień rozporządzeń wykonawczych Ministra Skarbu z dnia 25 sierpnia 1923, poz. 794, 795 i 796 Dz. U. wynika, że władza skarbowa wymiar podatku spadkowego oprzeć może na: 1) szacunku zaproponowanym przez podatnika, a przedłożonym jej w zeznaniu majątku spadkowego, względnie w podpisany przez podatnika, wykazie spadku; 2) szacunku podatnika dobrowolnie podwyższonym na wezwanie władzy skarbowej; 3) zarządzone przez władzę skarbową oszacowaniu majątku spadkowego za pośrednictwem sądownie zaprzysiężonych znawców. (23. 9. 1927 r. L. Rej. 1327/26).

101. Z przepisu art. 11 ustawy z dnia 26. października 1921 o opłatach stemplowych od weksli, poz. 313 Dz. U. z 1922 wynika, że zawarta w przepisie tym odpowiedzialność karno-skarbowa nie jest zależną od momentu winy w znaczeniu rozmyśl-

nego wyrządzenia Państwu ujmy w jego dochodach. (23. 9. 1927 r. L. Rej. 1378/26).

102. Przewidziana w § 9 ustęp 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 października 1924 o opłatach stemplowych i sądowych, związanych z przerachowaniem wierzytelności prywatno-prawnych, poz. 844 Dz. U. ulgowa podstawa wymiaru opłaty od wyroku lub orzeczenia sądowego nie ma zastosowania do wyroków i orzeczeń zapadłych w wyższych instancjach. (23. 9. 1927 r. L. Rej. 1430/26).

103. a) Obowiązujący do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 1. lipca 1926 r. o opłatach stemplowych, poz. 570 Dz. U. przepis § 117 austr. ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością z dnia 6. marca 1906 Nr. 58 Dz. U. P., w przedmiocie obowiązku zapłaty należności od kontraktów spółek, dotyczył zarówno kontraktów założenia spółki, jakoteż ich późniejszych zmian.

b) Nałożenie przewidzianej w § 79 austr. ustawy należnościowej z dnia 9 lutego 1850 Nr. 50 Dz. U. P., podwyżki należności na spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z powodu nieuiszczenia w terminie należności bezpośredniej od kontraktu spółki nie znajduje uzasadnienia w przepisie objętym ustępem drugim § 12 austr. ustawy z dnia 13 grudnia 1862 r. Nr. 89 Dz. U. P. (częściowo zmieniającej i uzupełniającej ustawę należnościową). (28. 10. 1927 r. L. Rej. 2116/26).

C. Podatki państwowe.

104. Pozostawienie bez rozpoznania odwołania skierowanego przeciw obowiązkowi podatkowemu — przez władzę wymiarową I. instancji z powołaniem się na art. 86 ust. z 14. 5. 1923 Dz. U. P. 412 powoduje istotną wadliwość postępowania po myśli art. 19 ust. 9 N. T. A. z 3. sierpnia 1922 Dz. U. P. 400. (19. 9. 1927 r. L. Rej. 2315/26).

105. Termin z art. 85 p. 2 l. b. Ust. o pod. przem. z d. 14 maja 1923 r., poz. 412 Dz. Ust., nie ma zastosowania w wypadkach, gdy domniemany płatnik, któremu doreczono nakaz płatniczy po upływie terminu z art. 78 tejże ustawy, kwestionuje w odwołaniu wyłącznie obowiązek podatkowy. (7. 10. 1927 r. L. Rej. 1867/25).

106. W razie pominięcia materiału dowodowego i informacyjnego (księga obrotu, opinia rzeczoznawców, umotywowany wniosek Komisji Szacunkowej), zebranego przez pierwszą instancję, Komisją Odwoławcza winna ujawnić w aktach

dane, na których oparła swą decyzję (art. 91 ustęp 1 ustawy z dnia 14. maja 1923 r. w przedmiocie państwowego podatku przemysłowego Dz. Ust., poz, 412). (10. 10. 1927 r. L. Rej. 1037/25).

107. Spółdzielnie, prowadzące skup zawodowy, mogą również korzystać z ulgi, przewidzianej w art. 95 L. 1 b) ustawy z 14. maja 1923, poz, 412 Dz. Ust. o państwowym podatku przemysłowym. (31. 10. 1927 r. L. Rej. 3694/25).

108. Art. 31 ust. o państw. podatku przemysłowym z dn. 14. 5. 1923 r. poz. 412 Dz. U. P. ma zastosowanie jedynie do przedsiębiorstw, powstających dopiero w ciągu roku podatkowego, a zatem nie stosuje się do przedsiębiorstwa żeglugi rzecznej już istniejącego w roku poprzednim, o ile chodzi o obowiązek nabywania świadectwa przemysłowego na poszczególne statki. (27. 10. 1927 r. L. Rej. 2665/25).

109. Niekoncesjonowane przedsiębiorstwo wypożyczania własnych i cudzych pieniędzy na procent podlega państwowemu podatkowi przemysłowemu, w myśl art. 5 p. 7 ustawy z dnia 14. maja 1923 Dz. Ust., poz. 412. (14. 10. 1927 r. L. Rej. 3574/25).

110. a) Przed karą z art. 98 ustawy z dnia 14. maja 1923 r. Dz. Ust., poz, 412 nie chroni płatnika fakt mylnej oceny przez władzę kategorii przedsiębiorstwa w myśl art. 23 i 34 tej ustawy, jeśli przed wdrożeniem postępowania karnego władza ta wezwała płatnika do wykupienia właściwego świadectwa przemysłowego w myśl przepisów taryfy.

b) Likiernie podpadają pod pojęcie „fabryki wódek” w rozumieniu poz, XI. cz. II. lit. C. taryfy, załączonej do art. 23 ustawy z d. 14. 5. 23 r. w przedmiocie państwowego podatku przemysłowego (Dz. U. N. 58, poz. 412). (2. 11. 1927 r. L. Rej. 1598/25).

111. Udzielenie ogólnikowej odpowiedzi na „wezwanie do wyjaśnień” w myśl art. 57 ustawy o podatku dochodowym (Dz. U. poz. 607 z 1923 r.) w którym nie określono szczegółowo ani wątpliwości ani żadnych uzupełnień, uzasadnia tylko wówczas wymiar z urzędu, jeżeli płatnik z wyciągu z arkusza wymiarowego lub choćby z decyzji odwoławczej dowiedział się, że odpowiedź jego uznano za niewystarczającą (art. 62. ust. 2). (21. 10. 1927 r. L. Rej. 145/26).

112. Płatnik, który w postępowaniu wymiarowym, odnośnie podatku dochodowego (ustawa poz, 607 z roku 1923) popadł w zaoczność wskutek nieprzedłużenia żądanych od niego dowodów, nie odzyskuje swych praw, chociaż Przewodniczący

Komisji szacunkowej na skutek odwołania zarządził zbadanie tych dowodów. (21. 10. 1927 r. L. Rej. 866/26).

113. Utrzymywane na obszarze Rzeczypospolitej przez zagraniczne linje okrętowe, tak zwane biura sprzedaży biletów opłacają podatek dochodowy, jako filje tych przedsiębiorstw (art. 1. L. 5 p. b. ustawy o podatku dochodowym poz. 607 Dz. Ust. z roku 1923). (28. 10. 1927 r. L. Rej. 2997/25).

114. Niezłożenie, mimo wezwania, zeznania o dochodzie przez stronę, zasłaniającą się brakiem obowiązku podatkowego, powoduje zaoczność wymiaru w myśl art. 49 ust. 5. ustawy o pod. doch., w brzmieniu Rozporządzenia Ministra Skarbu z d. 14. lipca 1923 r., poz. 607 Dz. Ust., dopiero po prawidłowym ustaleniu przez władzę tego obowiązku podatkowego. (12. 11. 1927 r. L. Rej. 2675/25).

115. Zastrzeżenie Skarbu Państwa w akcie koncesyjnym udziału w zyskach prywatnego przedsiębiorstwa kolejowego nie zawiera samo w sobie zwolnienia przedsiębiorstwa od podatku dochodowego. (14. 11. 1927 r. L. Rej. 3637/25).

116. a) Wobec przepisów art. 6, 8, 10, 13 i 21 ustawy o państwowym podatku dochodowym (poz. 607 Dz. U. z r. 1923) z dochodu podatkowego przedsiębiorstwa, obowiązane do publicznego składania rachunków, nie może być obliczoną suma, wynikała z podwyższenia wartości remanentów towarowych, wykazanej w aktywach bilansu zamknięcia ubiegłego okresu gospodarczego, jeżeli wartość ta nie uległa prawidłowemu sprostowaniu dla obliczenia podatku za ten ubiegły okres.

b) Wedle art. 21 tejże ustawy dla obliczenia dochodu podatkowego spółek akcyjnych, podlegających niemieckiemu kodeksowi handlowemu, miarodajne jest oszacowanie remanentów, zawarte w prawidłowym bilansie zamknięcia bieżącego okresu podatkowego; przyjęcie tych remanentów przez władzę wymiarową w ich rzeczywistej wartości wbrew § 261 Kod. Handl. jest sprzeczne z powołanym wyżej artykułem ustawy.

c) W myśl art. 6 i 8 wyżej powołanej ustawy wolne od opodatkowania są jedynie wydatki, spowodowane — choćby w szerszym zakresie — eksploatacją, konserwacją i zabezpieczeniem istniejącego, a zatem już czynnego, źródła dochodu z wyłączeniem kosztów, wywołanych tworzeniem nowego źródła dochodu z wyłączeniem kosztów, wywołanych tworzeniem nowego źródła, lub powiększeniem względnie ulepszeniem już istniejącego. (21. 11. 1927 r. L. Rej. 3436/25).

117. Zabezpieczenie z art. 56 ustawy o podatku majątkowym z dnia 11. sierpnia 1923 Dz. Ust., poz. 746, może dotyczyć tylko sumy podatku majątkowego, przez właściwą władzę prawidłowo ustalonej, względnie co do wysokości na zasadzie przepisów ustawy dokładnie określonej. (28. 9. 1927 r. L. Rej. 1065/25).

118. Okoliczność, że budynek jest odbudowany, sama przez się nie pozbawia tego budynku ulg podatkowych z ustawy z dnia 22 września 1922 r., poz. 86 Dz. U. R. P., a przyznanie ulg zależy w każdym poszczególnym wypadku od okoliczności faktycznych sprawy. (20. 10. 1927 r. L. Rej. 3949/25).

119. Odmowna decyzja Ministra Skarbu, wydana na zasadzie art. 11 ustawy z dnia 11. 8. 1923 Dz. U. poz. 746 na prośbę Ordynarjatu biskupiego w przedmiocie uwolnienia niektórych majątków beneficjalnych od podatku majątkowego w myśl art. 3. II. lit. d., nie stanowi orzeczenia lub zarządzenia wydanego w ostatniej instancji administracyjnej w rozumieniu art. 1 i 9 ustawy z dnia 3. 8. 1922 Dz. U. poz. 600. (24. 10. 1927 r. L. Rej. 3391/25).

D. Podatki i opłaty samorządowe.

120. Wymiar podatku zasadniczego od zwierząt domowych, jako uskuteczniany w myśl art. 1185 ros. ust. lok. (Zb. praw ces. ros. T. XIII wyd. 1905 r.) w I-szej instancji przez władze administracyjne II instancji, podlega zaskarżeniu do Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych. 25. 10. 1927 r. L. Rej. 569/25).

121. Gminie nie przysługuje prawo odwołania się do Wojewody przeciw ostatecznemu orzeczeniu Wydziału Powiat. (art. 48 ust. z dnia 11. sierpnia 1923. Dz. U. poz. 747), którem na skutek rekursu płatnika zmieniona została wysokość wymiaru samoistnego podatku gminnego. (11. 10. 1927 r. L. Rej. 2250/25).

V. Sprawy rolne.

122. Art. 2 b rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z 1 września 1919 poz. 428 Dz. Ust. nie ma zastosowania w tym wypadku, gdy część spadkobierców, po dokonaniu w akcie działowym spłaty pozostałych spadkobierców, nanowo dzieli pomiędzy sobą posiadamy przez siebie z pomienionego tytułu majątek nieruchomy. (26. 9. 1927 r. L. Rej. 1112/25).

123. Przy nabywaniu ziemi w drodze parcelacji dobrowolnej brak naukowego wykształcenia rolniczego nabywcy

lub niestałe przebywanie na nabytym gruncie nie mogą, w myśl rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dnia 1-go września 1919 r. poz. 428 *Dzien. Ust.*, stanowić podstawy do od odmowy zezwolenia na przewłaszczenie. (13. 10. 1927 r. *L. Rej.* 777/25).

124. Do nabytych przez polskie osoby fizyczne i prawne majątków niemieckich, podlegających likwidacji, nie może być zastosowany wykup przymusowy conajmniej do 20 października 1940 roku (art. 2 ust. z 25 września 1922, poz. 806 *Dz. Ust.*). (20. 9. 1927 r. *L. Rej.* 770/27).

125. Nie jest przeszkodą do umieszczenia majątku w wykazie imiennym z art. 19 ustawy z 28. 12. 1925 poz. 1. *Dz. Ust.* z 1926 r. okoliczność, że co do tegoż majątku jest w toku postępowanie likwidacyjne. (Ust. z 15. 7. 1920, poz. 467 *Dz. Ust.*). (20. 9. 1927 r. *L. Rej.* 930/27).

126. Przy ustalaniu kolejności z art. 19 ustawy o wykonaniu reformy rolnej z 28 grudnia 1925 r., poz. 1 *Dz. Ust.* z 1926 należy mieć na względzie wszystkie do jednego właściciela należące nieruchomości ziemskie, położone w obrębie najniższej jednostki, wziętej za podstawę w planie parcelacyjnym na dany rok (porównaj wyrok z 16. 9. 1927 *L. Rej.* 926). (21. 9. 1927 r. *L. Rej.* 971/27).

127. Okoliczność, że Komitet Likwidacyjny, nawet przed wejściem w życie rozporządzenia Rady Ministrów z 6 maja 1925, poz. 357 *Dz. Ust.*, zatwierdził umowę nabycia przez polskie osoby fizyczne i prawne majątku, podlegające zgłoszeniu na zasadzie ustawy z 4 marca 1920, poz. 153 *Dz. Ust.*, uprawnia do przyjęcia, że tem samym nastąpiło milczące zakwalifikowanie tego majątku do likwidacji (art. 2 a ustawy z 15. lipca 1920, poz. 467 *Dz. Ust.*) w rozumieniu ustawy z 25 września 1922, poz. 806 *Dz. Ust.* (24. 9. 1927 r. *L. Rej.* 974/27).

128. Niezbędnym warunkiem policzalności w myśl art. 10 p. 1 ustawy o wykonaniu reformy rolnej z 28. grudnia 1925., poz. 1/26 *Dz. Ust.* na rachunek planu parcelacyjnego gruntów, rozparcelowanych w rozumieniu art. 11. p. 3. tejże ustawy jest istnienie już przed 1. listopada obydwu ustawowo wymaganych momentów, mianowicie: zatwierdzenia projektu parcelacyjnego i objęcia przez nabywców parcelowanych gruntów w posiadanie. (13. 10. 1927 r. *L. Rej.* 997/27).

129. a) Ustawa o wykonaniu reformy rolnej z 28. grudnia 1925, poz. 1/26 *Dz. Ust.* nie zawiera przepisu, któryby zabraniał umieścić w wykazie imiennym nieruchomości ziemskich,

podlegających wykupowi przymusowemu, dany majątek dlatego tylko, że był on już raz częściowo zakwalifikowany do przymusowego wykupu.

b) Przy kwalifikowaniu majątków ziemskich do przymusowego wykupu z mocy ustawy o wykonaniu reformy rolnej z 28. grudnia 1925, poz. 1/26 Dz. Ust. kolejność, o której mowa w części 1 art. 19 tejże ustawy, obowiązuje tylko w granicach tej najniższej jednostki, t. j. okręgu, powiatu, względnie grupy powiatów, której kontyngent określony został w planie parcelacyjnym na dany rok.

c) Nie może być przeszkodą do umieszczenia w wykazie nieruchomości ziemskich, podlegających przymusowemu wykupowi, związanego fideikomisem majątku ta okoliczność, że dochody z tego majątku obciążone są długiem lub oddane w zastaw. (16. 9. 1927 r. L. Rej. 926/27).

130. Osobą interesowaną w rozumieniu § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z 6 maja 1925, poz. 357 Dz. Ust. jest również posiadacz nieruchomości na zasadzie pozahipotecznej umowy kupna-sprzedaży. (27. 10. 1927 r. L. Rej. 1117/26).

131. Zastosowanie likwidacji do spółki, według statutu której organami kontrolującymi są Rada Nadzorcza i ogólne zgromadzenie, nie jest sprzecznym z art. 297 Traktatu Wersalskiego, jeśli ustalono, że jeden z tych organów kontrolujących składał się w dniu 10. stycznia 1920 w większości z obywateli niemieckich. (7. 11. 1927 r. L. Rej. 3149/25).

132. Nie jest przeszkodą do rozpoznawania przez N. T. A. sprawy likwidacji majątku obywatela niemieckiego (ustawa z 15. lipca 1920 r., poz. 467 Dz. Ust.) okoliczność, że w przedmiocie tej likwidacji toczy się postępowanie przed Mieszanym Trybunałem Rozjemczym lub nawet, że przez ten ostatni Trybunał wydana została decyzja o wstrzymaniu wykonania likwidacji. (17. 11. 1927 r. L. Rej. 2200/25).

133. Pod przerwą w posiadaniu, o której mówi art. 5 p. d) ustawy z 20. czerwca 1924, poz. 617 Dz. Ust. należy rozumieć również przerwę niedobrowolną, spowodowaną siłą wyższą. (10. 10. 1927 r. L. Rej. 3053/26).

134. Za dzierżawcę, uprawnionego do skorzystania z przywileju nabycia dzierżawionych gruntów, w myśl ustawy z 20. czerwca 1924, poz. 617 Dz. Ust., należy uważać jedynie tego, kto dzierżawił grunty w obszarze, nie przewyższającym normy, określonej w art. 1, pkt. c) tejże ustawy. (10. 10. 1927 r. L. Rej. 3124/26).

VI. Sprawy górnicze i rybołówstwo.

135. Formalna prawomocność decyzji władzy górniczej 1-szej instancji w przedmiocie zabezpieczenia powierzchni w związku z eksploatacją węgla (art. 1045 ros. ust. gór.) nie może stać na przeszkodzie dalszemu wykonywaniu prawa nadzoru górniczo-policyjnego przez władzę górniczą II-giej instancji, a ewentualnie ponownemu rozpatrzeniu kwestji zabezpieczenia powierzchni. (1. 12. 1927 r. L. Rej. 769/27).

136. Przepis § 8 ust. 2 pruskiej ustawy rybackiej z 11. V. 1916 (Zb. pr. str. 55) o zasiedzeniu prawa rybołówstwa nie odnosi się do prawa używania stałych urządzeń dla połowu ryb, przewidzianych w § 35 ust. 4 i 5 powyższej ustawy. (5. 10. 1927 r. L. Rej. 2527/25).

VII. Sprawy szkolne i fundacyjne.

137. a) Ustawa z dnia 31 lipca 1924, poz. 766 Dz. U. zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa, nie obowiązuje na obszarze b. zaboru austriackiego) nauki w pewnej szkole za posiadającą to samo znaczenie, co nauka w dopełniających publicznych szkołach przemysłowych ogólnych lub zawodowych, władza rozstrzyga na zasadzie § 99 b austr. ustawy przemysłowej w brzmieniu noweli z dnia 5-go lutego 1907 NNr. 26 Dz. Pr. P. wedle swobodnej oceny. (11. 10. 1927 r. L. Rej. 965/26).

138. Na obszarze b. zaboru austriackiego:

a) do powstania fundacji potrzebnem jest przyjęcie wzgl. zatwierdzenie fundacji przez powołaną władzę administracyjną.

b) Zmiana zapisu fundacyjnego przez władzę w razie niemożności ścisłego jego wykonania, nie może w żadnym razie sięgać tak daleko, by powodowała zupełną ztratę samoistności prawnej fundacji. (9. 11. 1927 r. L. Rej. 642/25).

VIII. Ubezpieczenia.

139. Art. 9 ustawy z 19. maja 1920 r. Dz. U., poz. 272 nie wyklucza ustalenia przynależności robotników jednej i tej samej fabryki do różnych Kas chorych zależnie od ich, miejsca zatrudnienia w rozumieniu tegoż artykułu 9. (26. 10. 1927 r. L. Rej. 3468/25).

140. a) Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie nie podpada pod pojęcie zakładu prowadzonego w sposób przemysłowy w rozumieniu § 1 p. 2 ustęp 3 ustawy o ubez-

pieczeniu robotników od wypadków w brzmieniu ustawy z 7. lipca 1921 Dz. U., poz. 413 i z tego powodu nie podlega obowiązkowi ubezpieczenia swoich pracowników od wypadków.

b) Przewidziane w § 56 ustawy z 28. grudnia 1887, Dz. Ust. austr. N. 1 ex 1888 o ubezpieczeniu od wypadków w brzmieniu ustawy z 7 lipca 1921 Dz. Ust., poz. 413 ogólne zwolnienie Zakładu ubezpieczenia od wypadków od należności i opłat nie ma zastosowania do unormowanych w ustawie z 22 września 1922 Dz. Ust., poz. 800 opłat od skarg, wnoszonych do N. T. A. (13. 12. 1927 r. L. Rej. 919/25).

IX. Zawody wolne.

141. Na zasadzie i w granicach przepisów art. 45 o ustroju i zakresie działania Izb Lekarskich z dnia 2. 12. 21, poz. 763 Dz. Ust. Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (Generalna Dyrekcja Zdrowia) przysługuje prawo nadzoru nie tylko nad Izbami Lekarskimi, lecz również i nad ich organami, a w szczególności nad Sądami tych Izb. (18. 12. 1926 r. L. Rej. 1456/25).

142. W odniesieniu do Sądu Naczelnej Izby Lekarskiej, istniejącego na zasadzie ustawy z 2. 12. 1921 Dz. U. p. 763, Minister Spraw Wewnętrznych jest jedynie władzą nadzorczą a nie instancją orzekającą. (1. 12. 1927 r. L. Rej. 204/26).

143. Postanowienie zawarte w drugim zdaniu ustępu 1 art. 45 ustawy z 2. 12. 1921 Dz. U. p. 763 określa jedynie sposób wykonania prawa nadzoru nad Izbami Lekarskimi przez Ministra Spraw Wewnętrznych nie zmienia zaś istoty prawa nadzoru. (1. 12. 1927 r. L. Rej. 2000/26).

Dr. Wł. O r s k i,

Prezes Najwyższego Trybunału Administr.

Orzecznictwo Mieszanego Trybunału Rozj. Polsko-Niem. w Paryżu.

I. Zasady właściwości.

56. W razie zarzutu przeciwnika, że powód nie jest obywatelem polskim, nie może M. T. R. przy ustalaniu tej kwestji pominąć zaświadczeń władz polskich, które obywatelstwo polskie stwierdzają. (16. 7. 1927. r. Gwirzmann c. Państwu Niemieckiemu).

57. Kilku obywateli polskich uzyskało wyroki zasądzające Państwo Niemieckie na zapłacenie odszkodowań z tytułu zarządzeń wojennych, zastosowanych na obszarze Niemiec. Rząd niemiecki odmówił bezpośredniej zapłaty sum przysądzonych oświadczając, że należności powyższe objęte są planem Dawesa i płatne są tylko w ramach rat rocznych w nim przewidzianych. Agent Rządu polskiego zwrócił się wobec tego do M. T. R. z wnioskiem o wyjaśnienie, że Niemcy zobowiązane są zapłacić sumy przysądzone bezpośrednio wygrywającym oraz, że winni są zapłacić odszkodowanie stron za niewykonanie wyroków. M. T. R. podanie odrzucił, wywodząc, że nie jest właściwy do wkraczania w kwestje związane z wykonaniem swoich wyroków. (26. 2. 27. Morgenstern c. Państwu Niemieckiemu).

IV. Zarządzenia wojenne niemieckie.

58. Art. 231 Traktatu Wersalskiego, stwierdzający, że Niemcy i ich sprzymierzeńcy są odpowiedzialni jako sprawcy za wszystkie szkody i straty, poniesione przez Rządy Sprzymierzone i Stowarzyszone oraz przez ich obywateli na skutek narzuconej im wojny, nie stwarza jako taki obowiązków prawnych dla Niemiec. (16. 7. 1927 r. Szuldberg c. Państwu Niemieckiemu).

V. Umowy.

59. Kupno artykułów żywnościowych przez intendenturę armii okupacyjnej na terytorium okupowanem nie jest rekwizycją, lecz umową prywatno-prawną, która podlega ustawom cywilnym miejsca, w którym została zawarta. Jeżeli w roku 1918 cena była umówiona i płaćna na obszarze Generalnego Gubernatorstwa Warszawskiego w markach, przyjąć należy z uwagi na rozporządzenie z dnia 14. kwietnia 1917; że umówiona była w markach polskich. Waloryzacja niezapłaconej ceny kupna następuje w tych okolicznościach według przepisów ustaw polskich. (16. 7. 1927 r. Gwirzmann c. Państwu Niemieckiemu).

60. Powód musi udowodnić, że towary wysłane przez sprzedawcę z Francji, przejęte zostały przez zarząd kolei niemieckich i że stały się w Niemczech przedmiotem zarządzeń wojennych. Prawdopodobieństwo nie wystarcza do uzasadnienia skargi. (16. 7. 1927. Szuldberg c. Państwu Niemieckiemu).

61. Obywatel polski, adresat towaru nadanego przez firmę francuską i przejętego do przewozu przez kolej żelazną niemiecką, nie może w razie niedojścia towaru do miejsca przeznaczenia skarżyć przed M. T. R. polsko-niemieckim. Art. 304 lit. b. ustęp 2. Traktatu Wersalskiego nadaje M. T. R. polsko-nemieckiemu tylko właściwość do sądenia sporów powstałych z umów zawartych pomiędzy obywatelami polskimi i niemieckimi. A w wypadku niniejszym umowa zawarta została pomiędzy obywatelem francuskim i zarządem kolei niemieckich. (16. 7. 1927 r. Szuldberg c. Państwu Niemieckiemu).

62. Okoliczność, że lokator z powodu obcego obywatelstwa został wydalony podczas wojny z miasta fortecznego, w którym miał wynajęte mieszkanie i że z tego powodu nie mógł używać przedmiotu najmu, jest okolicznością leżącą w osobie lokatora. W myśl § 552 niem. K. C. musi więc płacić komorne wynajmującemu aż do upływu umowy najmu. (24. 2. 1927 r. Morgenstern c. Fiek et Lohde).

Stefan D e m b i ń s k i (Poznań).

B. Inne sprawy sądowe

Sędzia a świadek.

(Spostrzeżenia sędziego procesowego).

Do osób, z którymi sędzia prawie codziennie ma do czynienia, zaliczyć należy świadków, którzy swemi zeznaniami mają przekonać sędziego o prawdziwości pewnej okoliczności faktycznej.

Zeznania świadków należą też od czasów najdawniejszych do systemu środków dowodowych.

Dowód z przesłuchania świadków znanym był dawnemu polskiemu „postępkowi sądowemu”.

W charakterze świadków występowali np. litkupnicy, którzy byli obecni przy zawarciu umowy, opole lub stary włościanie, znający stosunki przy sporach granicznych i t. p.

Wykluczeni od świadczenia byli ludzie nie cieszący się dobrą sławą. Dowód ze świadków w dawnym polskim postępku nie był jednak zazwyczaj dowodem samoistnym, lecz przysięga świadków służyła do wzmocnienia przysięgi strony i obydwie te środki dowodowe przeważnie łącznie występowały.

Od statutów Kazimierza Wielkiego liczne przepisy ustawowe określały dokładnie, kto miał przysięgać, czy miał przysięgać sam, czy ze świadkami i z iloma.

W razie wątpliwości decydował zwyczaj, a rozstrzygał sąd.

Ciążący nad dawną procedurą sądową przesadny formalizm, wyciskał też swe piętno na systemie dowodu z zeznań świadków, których liczba w dawnym procesie polskim była formalnie przepisana i w ważniejszych sprawach dochodziła aż do 18, najczęściej jednak „stawiano” 6 świadków.

Zakres dopuszczalności dowodu ze świadków odmiennie

jest uregulowany w procedurach cywilnych b. państw zaborczych, a także w procedurze francuskiej.

Według procedury francuskiej w ślad art. 1341 kod. napol., nakazującego sporządzenie aktu pisemnego zawsze, ilekroć chodzi o przedmiot wartości ponad 150 franków — dowód ze świadków w tych sprawach był wyłączony.

Prawodawca rosyjski uchylił wprowadzić ogólną zasadę art. 1341, nie uchylił atoli jej zastosowania w poszczególnych umowach, jak n. p. art. 1923, 1924 i 2074 kod. nap.

Według procedury rosyjskiej dowód ze świadków jest wykluczony tam, gdzie prawo materialne żąda bezwzględnie dowodu pisemnego.

Wyjątek stanowią wypadki, kiedy akt, niezależnie od woli strony został zagubiony, zniszczony, lub skradziony, ale jego istnienie i treść mogą być udowodnione, prócz zeznań świadków, jeszcze innymi dowodami. Procedury niemiecka, austriacka i węgierska dopuściły w szerokim zakresie dowód ze świadków, a procedura węgierska wprowadza tę różnicę, że na wypadek istnienia dowodu z dokumentu, upoważnia wyraźnie sędziego do pominięcia innych dowodów. Projekt polskiej procedury cywilnej przyjął punkt widzenia proc. węgierskiej i rosyjskiej, wykluczając dowód ze świadków tam, gdzie według przepisów prawa materialnego dowód z dokumentu będzie wymagany.

W innych zresztą wypadkach dopuszcza projekt polski dowód ze świadków w szerokim zakresie.

Dowodowi z przesłuchania świadków zarzuca praktyka i teoria prawa (Krymuski—Liszt), że jest zbyt często wątpliwą wartością, niepewnym środkiem dowodowym.

Najczęściej można się spotkać z następującymi zarzutami:

1. Po upływie dłuższego czasu od faktu, który mają stwierdzać świadkowie, pamięć ich prawie zawsze nie dopisuje, pozatem zresztą zależnie od wieku, zdrowia i inteligencji, świadkowie różną posiadają pamięć. (Nauka rozróżnia kilka rodzajów pamięci: dobra, trwała, wierna, łatwa).

2. Świadkowie są często w większym lub mniejszym stopniu zależni od strony w procesie, lub nawet sami we wyniku sporu zainteresowani.

3. Nieraz — zwłaszcza w czasach powojennego zepsucia i zgnilizny moralnej — mogą się trafiać świadkowie przekupieni, a historia ludzkości zna od czasów dawnych (także w procesie Jezusa Chrystusa) świadków podstawionych,

zawodowych oszustów, którzy za „mamonę” sprzedali sumienie i uczciwość, gotowi potwierdzić rzeczy, o których się im nawet nie śniło.

W kierunku niedopisywania wiernej pamięci świadkom słynne i znane jest w nauce prawa doświadczenie Liszta, profesora na Uniwersytecie w Berlinie, który chcąc wykazać słuchaczom rozbieżność i kruchość krytycznego, przedmiotowego i ścisłego stwierdzania przez świadków nawet niedawnych faktów, o których mają zeznawać — zaimprovizował w porozumieniu z pewną grupą słuchaczy burzliwą awanturę w sali wykładowej, oraz dochodzenia z tego powodu przez władze uniwersyteckie.

Z przeprowadzonych wkrótce dochodzeń — przy zestawieniu uniwersyteckich protokołów przesłuchania całego szeregu świadków okazało się, że prawie każde zeznanie świadka różniło się od zeznań innego, co do szczegółów.

Podnieść trzeba, że te, w celach naukowych zaimprovizowane dochodzenia dyscyplinarne przeprowadziły władze uniwersyteckie natychmiast po „rzekomem” zajściu i że świadkami byli ludzie naogół o wyższej inteligencji, bo słuchacze uniwersyteccy.

Praktyka zawodu sędziowskiego stwierdza również w wielu wypadkach z a w o d n o ść dowodu ze świadków.

Uczciwy i prawy człowiek, który nawet w błahych sprawach słowa nie przekreśli, może mieć w danym wypadku słabszą pamięć, aniżeli frymarczący własnym sumieniem k ł a m c a i k r ę t a c z .

Jest niemal regułą, że uczciwy z gruntu świadek będzie o s t r o ż n y w zeznaniach i z istotnych dla sprawy rzeczy nie zawsze wiele stwierdzi — przeciwnie psychologja odważnego i śmiałego krętacza będzie mu nieraz jako świadkowi dyktować zeznania kategoryczne, acz mijające się z prawdą, wykrętne, zdolne o b a ł a m u c i ć sędzię, który nie wchodzi w g ł ą b duszy ludzkiej.

Stwierdzoną naukowo jest rzeczą, że najlepszą pamięcią odznacza się człowiek w latach najmłodszych.

Ewolucja rozwoju pamięci da się porównać do nieregularnej owalno-elipsowatej linii; w młodych latach wznosi się szybko ku szczytom, które osiąga w wieku lat około 10—14, poczem pamięć zwolna traci na sile i opada.

Wiadomo zaś, że świadkowie przeciętnie do 14 roku życia (według prawa niemieckiego do 16 r.) — mimo najbystrzejszej w tych latach pamięci — nie przedstawiają i z powodu braku

doświadczenia życiowego i z powodu niemożności zdawania sobie w tym wieku należytej sprawy z doniosłości roli świadka — pożądanego i odpowiedniego materiału na świadków i dlatego nie mogą być ustawowo dopuszczani do przysięgi.

Z powyższego rozważania wynika, że ocena wiarygodności zeznań świadków przez sędziego — to zadanie trudne, do którego nie wystarczy sama nauka prawa.

Sędzia oceniając wiarygodność zeznań świadka musi wyjść z ram szablonu, któryby ograniczał sędziego do skonstatowania, że świadek to a to stwierdził, a wykluczał sędziego od badania, czy można wierzyć świadkowi, że jego stwierdzenie odpowiada prawdzie.

Trudny ten problem będzie mógł zgodnie z naczelną zasadą procesu cywilnego zdobycia prawdy materialnej — rozwiązać jedynie sędzia uzbrojony, nie tylko w wykształcenie prawnicze, ale obeznany także z innymi gałęziami wiedzy, zwłaszcza zaś z psychologią, stanowiącą nieraz — łącznie z dokładną obserwacją i zrozumieniem objawów życia: jedyny klucz do wydobywania z chaotycznych i powikłanych zeznań świadków: prawdy materialnej.

Dlatego też stosunek sędziego do świadka, czyli przesłuchanie świadka przez sędziego — to temat, którego nie można rozwiązać jakąś szablonową formułą, ale to delikatnej natury, że użyję takiego porównania: tkanka prawnicza, której spistość, a przeto owocność i skuteczność złożoną będzie przede wszystkim w ręku sędziego.

Świadek i jego zeznania to kanwa, a sędzia tkaczem na tej kanwie.

Od subtelności i wnikliwości, ze znajomością życia i psychologii liczącego się pokierowania przez sędziego całą techniką i sposobem przesłuchania świadka — zależeć będzie, czy to, co świadek zezna:

- a) będzie odpowiadało maximum tego, co ze świadka na dany temat dowodowy można było wydobyć,
- b) będzie zgodne z prawdą materialną.

Jeżeli obydwu tym wymogom stało się zadość — sędzia spełnił zadanie, jeżeli nie, pozostawałaby otwartą kwestja, kto zawinił, sędzia, czy świadek?

Nawiązując do poprzednio wymienionych 3-ch grup głów-

nych zarzutów przeciwko wartości dowodu ze świadków, możemy je napisowo streścić w sposób następujący:

1. pamięć świadka;
2. zawisłość świadka;
3. zbrodnia fałszywych zeznań.

Pamięć świadka.

Przesłuchując świadków o różnej pamięci, musi sędzia do zeznań ich różną przykładac miarę.

10-letni chłopiec, odznaczający się dobrą pamięcią, może być nieraz lepszym świadkiem, niż świadek wieku podeszłego.

Z drugiej jednak strony przeciwstawiając zeznaniom świadka starszego — zeznania młodego, — będzie musiał sędzia dobrze wybadać, czy młody świadek zdaje należycie sprawę z doniosłości zeznawania w sądzie w charakterze świadka, czy nie pozostaje pod czyjś widocznym wpływem i naciskiem.

U dziecka-świadka, będzie musiał sędzia — stosownie do potrzeby — rozpraszać nieraz jego wrodzoną nieśmiałość, ale równocześnie dbać — może nawet nie tyle o wydobyć od takiego świadka maximum wiadomości, (wyżej pod a) ile zwrócić stosownie, delikatnie, a stanowczo uwagę świadka na jego obowiązek prawdomówności i prawdę tę wydobyć (wyżej pod b).

Przy świadkach o słabej, nietrwałej pamięci, — przy umiejętnym wybadaniu świadka i przy stosownem dobraniu pytań, może się uda sędziemu spowodować, że sobie świadek w toku zeznawania niejedną zapomnianą okoliczność przypomina.

Zawisłość świadka.

Komplikuje się ocena wiarogodności zeznań świadka, który jest zawisłym albo od osób bezpośrednio, czy pośrednio zainteresowanych w sporze (stron i ich krewnych), albo sam jako ewentualny sukcesor i następca (n. p. przy sporach o służebności gruntowe), czy też jako obowiązany do regresu (n. p. przy sporach o odszkodowanie, ewikcję) zainteresowany wynikiem procesu.

Tu należy grupa świadków krewnych lub powinowatych ze stronami, względnie także z zainteresowanymi w sporze, oraz grupa służby lub personelu gospodarstwa, czy przedsiębiorstwa tych osób.

Szczupłe ramy tego artykułu nie pozwalają na omówie-

nie wypadków, w których krewni, powinowaci lub inne osoby posiadają ustawową możliwość zwolnienia się od zeznawania w pewnych wypadkach jako świadkowie w procesie.

O ile osoby takie zostaną od zeznawania jako świadkowie zwolnione — sędzia pozbywa się uciążliwego, mniej wartościowego środka dowodowego.

O ile natomiast osoby zawisłe, czy zainteresowane w wyniku procesu będą zeznawały jako świadkowie — musi sędzia wyteńczyć całą swą znajomość życia i psychologii, ażeby odpowiednio krytycznie ocenić zeznania takich świadków i nabrać przekonania, po troskliwym rozważeniu różnych okoliczności, czy świadkowie potrafili wznieść się na taki poziom bezstronności, że można ich zeznaniom dać wiarę. Poparcie zeznań takich świadków przez inne dowody, jak przez dokumenty lub zeznania świadków obcych i niezainteresowanych we wyniku procesu, będzie tu musiał sędzia niewątpliwie uwzględnić.

Zbrodnia fałszywych zeznań.

Gdy zeznania świadka, słuchanego w procesie cywilnym stanęły w sprzeczności z innymi dowodami, powstaje kwestja, czy świadek dopuścił się zbrodni oszustwa przez fałszywe zeznania.

Nie potrzeba nawet sięgać do teorii Lombroza o urodzonym zbrodniarzu, by dojść do wniosku, że mimo zachodzącej nieraz sprzeczności zeznań świadka z innymi środkami dowodowymi — świadek nie dopuścił się przecież zbrodni oszustwa, to jest świadomie fałszywych zeznań w rozmyślnym zamiarze wyrządzenia państwu i stronom szkody w wymiarze sprawiedliwości.

Świadczy o tem statystyka zaniechania bez rozprawy spraw o fałszywe zeznania, która w Małopolsce w pewnych okręgach sądowych stanowi 50%, a nawet więcej spraw, wdrożonych o ukaranie świadka za fałszywe zeznania.

Statystyka ta mówi także co innego. W tych sprawach, w których wniesiono uzasadnione doniesienie o zbrodnię fałszywych zeznań, a gdzie dla braku ścisłych dowodów winy do ukarania nie przyszło — coś się „wykoleiło” w sferze wymiaru sprawiedliwości, bo w cywilnej sprawie było z zeznaniami świadka tak bardzo niejasno, że doszło do uzasadnionego doniesienia, a przecież znowu w karnem postępowaniu nie wykazano winy świadka,

więc powstało jakieś „błędne koło”, jakaś próżnia niewypełniona.

Naturalnie, że w pewnych nielicznych, wyjątkowych wypadkach będą takie możliwości przez nikogo niezawinione, ale w większości tych wypadków zapytać znowu należy: kto winien, sędzia czy świadek?

Bo aczkolwiek w przerośni tylko ostatnie zapytanie rozumieć można, to przecież z praktyki wie każdy doświadczony sędzia, że jeżeli przesłuchania świadka sędzia nie zbywa i nie traktuje biurokratycznie, ale zbadawszy dokładnie z kim ma do czynienia — potrafi z korzyścią dla prawdy materialnej pokierować przesłuchaniem świadka, wypadki rozmyślnie fałszywych zeznań będą należały do rzadkich wypadków.

Nie będzie się przy sumiennem i subtelnem wybadaniu świadka przez sędziego traciło czasu na bezowocne odstępowanie sprawy na drogę karną, jeżeli sędzia poznawszy stopień inteligencji świadka, wczuwając się intuicyjnie na podstawie dokładnej i trafnej obserwacji świadka w jego sposób i tok myślenia i korzystając z swego ustawowego prawa upominania świadka do zeznawania prawdy — prawdę od świadka wydobędzie.

Natomiast na wypadek stwierdzenia oczywistego rozmyślnego oszustwa, popełnionego fałszywemi zeznaniami przez fałszywe zeznania należy do najbardziej wyrafinowanych i szkodliwych przestępstw.

Chcąc wy badać od świadka prawdę materialną — musi go sędzia traktować indywidualnie, a nie szablonowo, musi się sędzia wczuć w sposób myślenia i psychologię świadka, wpytać go bardzo dokładnie, poznać źródło jego wiadomości, ocenić zeznania krytycznie i ewentualnie nawet w toku przesłuchania n a p r o w a d z i ć na drogę prawdy.

Już z tych szkiecowych uwag wynika, że świadek: to jakby delikatny instrument w ręku sędziego, który przy odpowiedniem postępowaniu, liczącem się ze znajomością życia i psychologii potrafi wydobyć od świadka prawdę materialną, jak muzyk-artysta — nawet na gorszym instrumencie dobrze zagra i talent pokaże, a zaś najlepszy nawet instrument nie pomoże, jeśli muzyk kiepski.

Jest tedy sędzia kierownikiem i regulatorem dowodu zeznań świadka i jak n. p. radjo-amator, mający radjo odbiorcze — odbiera produkcje odczytów, koncertów i różnych

radjowych audycji tem lepiej, im lepiej zna swoje radio i wszelkie jego właściwości, tak i sędzia tem lepiej uchwyci i zbada prawdę materialną z zeznań świadka, im lepiej pozna świadka i wszelkie jego właściwości, względnie przymioty.

Dlatego też dokładne odbieranie generaljów świadka, tak nieraz zaniedbywane i lakonicznie ograniczające się do podania wieku i miejsca pochodzenia, należy koniecznie rozszerzyć do podania także zawodu świadka, jego majątku, wykształcenia i stosunku do stron.

Sędzia musi i ze sposobu zeznawania świadka i z jego generaljów nabrać możliwie najlepszej znajomości świadka, którego widzi czasem może poraz pierwszy, a może i ostatni.

W polskiej procedurze cywilnej należałoby na wzór § 340 proc. cyw. austr. postanowić, że przy zadawaniu świadkowi pytań o faktach, winien sędzia także zadawać pytania zdążające do zbadania podstaw i źródła, na których się wiadomości świadka opierają.

Chodzi tu o to, czy mianowicie świadek sam coś widział, czy sam coś słyszał, czy mu też tylko kto o tem opowiadał.

Przy ogólnikowem bowiem i niedokładnem badaniu, może świadek nieraz wiadomości tylko pośrednie mylnie i przez niezrozumienie podawać jako bezpośrednie.

Podobne wymogi dokładnego badania świadka zawierają przepisy §§ 395 i 396 proc. cyw. niem. nakazujące pytania, dotyczące wiarygodności świadka.

Przy protokółowaniu zeznań świadka należy możliwie dosłownie wyrażenia świadka protokółować, bo tylko w ten sposób zyska się wierny, od dowolnej interpretacji wolny obraz zeznań świadka. Dlatego Polska procedura cywilna powinna przejąć przepis art. 406 procedury rosyjskiej, że „zeznanie świadka należy możliwie jego własnym i słowami zapisać do protokołu”.

Tego rodzaju utrwalenie i zobrazowanie zeznań świadka uważam za wskazane i nader pożądane zwłaszcza przy stwierdzeniu umów, oświadczeń i deklaracji stron.

Ocena dosłownych wyrażeń świadka — nawet nieraz jeszcze w sali narad sądu — przy odczytaniu dotyczącego ustępu protokołu — umożliwi należyte wyrozumienie zeznań świadka, a tem samem poprze prawdę w procesie.

Także i w stosunku do świadka powinien sędzia jak najmniej przedstawić surowości, która i tak sąd przenika,

a natomiast delikatnie, ale i w razie potrzeby stanowczo kierować dowodem z przesłuchania świadka.

Trzeba również mieć na uwadze, że potrzebne dla sądu dokładne badanie świadka staje się — jeśli mu towarzyszą przykre okoliczności — prawdziwą torturą dla świadka, co wcale nie podnosi jego wiarygodności, bo nadzwyczajnie umęczony świadek pragnie ostatecznie za każdą cenę skończyć zeznania.

Słowem — kwestja, czy dowód z zeznań świadków ma nas więcej lub mniej zbliżyć do osiągnięcia prawdy materialnej, zależy będzie głównie nie tyle nawet od ustawy, ile od sędziego i dlatego stosunek sędziego do świadka w procesie cywilnym jest bardzo subtelnej i trudnej często natury, a klucz do wyszukania prawdy materialnej w zeznaniach świadka posiedzie nie sędzia — biurokrata, spełniający tylko formułki, ale sędzia — obywatel, umiejący z zeznań świadka wydobyc i wyczytać prawdę materialną.

Dr. Władysław Dymek,

Naczelnik Sądu Powiatowego w Kętach.

W sprawie uposażenia sędziów i prokuratorów.

Wobec zamierzonych reform w dziedzinie wyposażenia funkcjonariuszów państwowych, Zrzeszenie sędziów i prokuratorów zwróciło się do p. Ministra Sprawiedliwości w dniu 12. stycznia r. b. z memorjałem, którego postulaty dają się streścić w następujących punktach:

1. Sędziowie pokoju i powiatowi, jako przedstawiciele pełnej władzy sędziowskiej w okręgu, winni być postawieni pod względem uposażenia, będącego wskaźnikiem ich stanowiska służbowego, nie niżej od kierowników władz administracyjnych 1-ej instancji, którzy, jako tacy, reprezentują te władze. Kierownicy ci (starostowie) należą w znacznej części do VI. stopnia służbowego urzędników i pobierają nadto wynagrodzenie od sejmików powiatowych, a zatem pomienieni sędziowie winni posiadać co najmniej uposażenie, odpowiadające uposażeniu VI. stopnia służbowego.

2. W dalszej konsekwencji uposażenie czterech grup sędziów i prokuratorów nie może być niższe od uposażenia VI-go do III-go stopnia służbowego urzędników państwowych. Dotychczasowa różnica w odnośnych tabelach w wysokości 100 punktów na niekorzyść sędziów nie ma ani rachunkowego, ani prawnego uzasadnienia.

3. Każde podwyższenie w jakiegokolwiek formie uposażenia urzędników państwowych, czy to w postaci dodatków za kierownictwo, czy też innych dodatków służbowych winno być równocześnie przyznane sędziom i prokuratorom, wedle powyższych zasad i ustosunkowania.

4. Podwyżki, o ile nie odnoszą się do poszczególnych stanowisk służbowych, lecz są przeznaczone dla stopni służbowych lub grup uposażenia, winny być przyznawane wszystkim czterem grupom uposażenia sędziów i prokuratorów, bez wyłączenia niższych grup.

P. Minister Sprawiedliwości postulatory powyższe przyjął przychylnie do rozważenia.

W. Miszewski,